

**Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta**

RIGORÓZNÍ PRÁCE

2017

Barbora Mironovič

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra rusistiky a lingvodidaktiky

Mládežnický slang v ruském jazyce
Slang of the youth in Russian language

Barbora Mironovič

Konzultant práce: PhDr. Lenka Rozboudová, Ph.D.
Studijní program: Učitelství pro střední školy (N7504)
Studijní obor: Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů pro
základní školy a střední školy český jazyk — ruský jazyk

2017

Prohlašuji, že jsem rigorózní práci na téma *Mládežnický slang v ruském jazyce* vypracovala samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu

Místo a datum odevzdání práce:

.....

podpis

Mé poděkování patří PhDr. Lence Rozboudové, PhD., za odborné konzultace, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování magisterské práce věnovala, doc. Liliyi Nazarenko, CSc., za podporu a cenné rady, které mi v realizaci práce pomohly, a PhDr. Jakobovi Konečnému, PhD., za odborný komentář. Dále bych chtěla poděkovat zahraničním kolegům za pomoc při získávání materiálů a své rodině za shovívavost.

Datum:

.....

podpis

ABSTRAKT:

Cílem této rigorózní práce je nahlédnutí do problematiky nespisovné vrstvy jazyka ruské mládeže. Teoretická část vychází z prací zabývajících se stylistickou a sociolingvistickou stratifikací jazyka. Dále se práce věnuje jen nespisovným útvarům, zejména se soustřeďuje na pojmy "slang", "obecný slang" a "mat", a uvádí způsoby tvoření slangového výraziva. Praktická část analyzuje psaný a mluvený text a následně získané údaje porovnává a vyhodnocuje. Provedená analýza ukazuje, jak rychle se mládežnický slang aktualizuje a obohacuje novými výrazy, i to, jakým lexikálním jednotkám dává starší mládež při vyjadřování přednost. Hlavním přínosem práce je její aktuálnost, neboť výzkumy daného tématu velmi rychle zastarávají.

KLÍČOVÁ SLOVA:

sociolekt, nespisovný jazyk, argot, žargon, slang, tvoření slangových výrazů

ABSTRACT:

The aim of this rigorous thesis is to give an insight on the problematics of colloquial language layer of Russian youth. The theoretical part is based on studies dealing with stylistic and sociolinguistic stratification of language. Further only colloquial formations are being dealt with, focusing on such concepts as „slang“, „general slang“ and „mat“ and introducing ways of forming slang phrases. The practical part analyses written and oral text and subsequently acquired data is being compared and evaluated. The performed analysis illustrates how quickly the youth's slang is being updated and enriched with new expressions and which lexical units are being given preference by the older youth. The main contribution of this work is its relevance, as the research of this topic quickly becomes outdated.

KEYWORDS:

sociolect, non-standard language, argot,

Obsah

Obsah.....	5
Úvod.....	7
1 Stylistická diferenciacie jazyka.....	9
1.1 Stylistika jako lingvistická disciplína.....	9
1.2 Stylistické rozvrstvení slovní zásoby.....	11
1.2.1 Spisovný jazyk a jeho prostředky.....	11
1.2.2 Nespisovný jazyk a jeho prostředky.....	14
1.2.3 Prostředky spisovného jazyka vs. nespisovný jazyk.....	18
1.3 Stylistická charakteristika mluvené a psané formy jazyka.....	21
2 Substandardní jazykové prostředky.....	25
2.1 Žargon vs. slang.....	25
2.2 Argot.....	28
2.3 Profesionalismy.....	29
2.4 Nářečí a dialekty.....	30
2.5 Obecná mluva – <i>просторечие</i>	30
2.6 Ruský mat.....	32
3 Mládežnický slang v ruštině.....	34
3.1 Z historie mládežnického slangu.....	34
3.2 Druhy ruského slangu.....	36
4 Způsoby tvoření lexikálních jednotek mládežnického slangu.....	44
4.1 Přejímání.....	44
4.2 Metafora.....	48
4.3 Odvozování.....	50
5 Analýza mládežnického slangu.....	55
5.1 D. Pastušok: Duty free.....	57
5.2 Televizní seriál <i>Real'nyje pacany</i>	66
5.3 Analýza autentických výpovědí a dotazníku.....	72
5.4 Porovnání jazyka románu, seriálu a autentických výpovědí.....	78
Závěr.....	81
Resumé.....	83
Резюме.....	84

Seznam použitých zdrojů	85
Tištěné zdroje v češtině	85
Tištěné zdroje v ruštině.....	86
České elektronické zdroje.....	90
Ruské elektronické zdroje	91
Prameny	93
Přednášky.....	94
Seznam tabulek	95
Seznam příloh.....	97

Úvod

Mládežnický slang není v české ani v ruské lingvistice oblastí zcela neprobádanou. V našem prostředí se slangu nejen mládeže věnovali např. J. Hubáček 1979, 2003, F. Cuřín 1986, P. Ouředník 1992, J. Suk 1993, L. Dvořák 1995 a Z. Tichá 2001. V ruskojazyčném zmiňme alespoň tato jména: M. A. Gračev 2006, 2008, V. V. Chimik 2000, 2004, V. M. Mokijenko 2000, T. G. Nikitinová 2003, 2004, 2007, S. I. Levikovová 2003, V. S. Jelistratov 2010, N. V. Bělov 2007, V. Novikov 2008, Z. M. Zugumov 2014. Jedná se stále o problematiku novou, lákající svou aktuálností.

Tato práce si klade za cíl podat průřez současné jazykové a řečové situace starší mládeže (nebudeme se tedy věnovat slangu školnímu, ale budeme se soustřeďovat na jazyk mladých lidí ve věku přibližně od sedmnácti do pětadvaceti let), nastínit aktuální tendence jazyka mládeže a charakterizovat jej. Tohoto cíle se pokusíme dosáhnout analýzou jak mluvených, tak i psaných textů.

Na základě odborné literatury nejprve uvedeme čtenáře do problematiky stylu, následovat bude vymezení spisovného a nespisovného jazyka, mluvené řeči a psané mluvenosti. Podrobněji se budeme věnovat nespisovné slovní zásobě, diferencujeme formy nestandardního jazyka se zaměřením zejména na slang. Vše bude podloženo analýzou teorií jak ruských, tak českých lingvistů.

Dále se již budeme věnovat pouze slangu, jeho historii, pojetí a místu v současné lingvistice. Uzavírat tuto, především teoretickou, část bude kapitola o způsobech tvoření lexikálních jednotek mládežnického slangu. Teoretická část je taktéž doplněna vlastními příklady. Překlady slangových výrazů jsou v práci samotné rozlišeny následujícím způsobem: pouze uvozovkami je označen neutrální překlad či vysvětlení pojmu, kurzívou příznakový překlad pojmu. (V přílohách je pak neutrální překlad bez označení, kurzívou příznakový překlad.)

Jazyk je stále živý organismus, jehož některé změny se projevují tak rychle, že za nimi lingvistika někdy zaostává. Proto se v druhé části této práce zaměříme na analýzu současných psaných i mluvených textů, jež jsou výsledkem zhruba ročního terénního sběru. Z psaných textů jsme pro analýzu vybrali jazyk románu Dmitrije Pastuška *Duty free* („*Duty free*“), dále vycházíme z textů demonstrujících psanou

mluvenost, tedy konverzací v sociálních sítích a na internetu obecně. Výběr textů mluvených tvoří především záznamy autentických dialogů a dialogů postav ze seriálu *Real'nyje pasany* („*Реальные пацаны*“) režisérky Žanny Kadnikovové.

Román i seriál byly vybrány již v přípravné fázi práce, neboť splňují podmínky nutné k analýze mládežnického slangu námi vybrané věkové skupiny (18-25 let) právě tím, že v nich postavy daného věku vystupují, a také na základě konzultací s ruskými rodilými mluvčími.

1 Stylistická diferenciacie jazyka

1.1 Stylistika jako lingvistická disciplína

Kořeny slova styl sahají svým původem do hluboké minulosti; slovo stylistika se začalo používat v lingvistické terminologii v 17. století. V Rusku se od této doby setkáváme s poměrně širokým zájmem jazykovědců o tento problém, zejména pak zájmem o styl umělecký. V této souvislosti nesmíme opomenout Lomonosovův vliv na normalizaci ruského spisovného jazyka a jeho teorii tří stylů (v českém prostředí J. Jungmann a jeho Slovesnost). Stylistika jako vědní disciplína se však formuje až ve 20. – 30. letech 20. století a jedna z hlavních stylistických disciplín – funkční stylistika se do popředí zájmu dostává až v 50. letech.¹

Stylistika a samotná podstata stylu je těsně spjata s komunikačním aspektem jazyka, s problémem jeho užití, funkce. Toho si ve 20. století všimají takoví ruští lingvisté jako například M. M. Bachtin, V. V. Vinogradov, G. O. Vinokur. Velký význam pro další studium stylistických otázek má Pražská škola, která se začala stylistice věnovat z hlediska teoretického, a ne z hlediska praktického, které do té doby převažovalo. Zde také pozorujeme obrat od strukturalistického Saussurova pojetí k pojetí funkčnímu, jehož základy položili V. Mathesius a B. Havránek.²

Chápání jazyka jako systému a jeho fungování vyžaduje náhled ze dvou stran. Pokud totiž hovoříme o fungování jazyka, hovoříme vlastně o řeči. Funkční stylistika se soustřeďuje na studium zákonitostí při používání jazyka v různých sférách a komunikačních situacích. A pokud už mluvíme o komunikaci, nesmíme opomenout její dynamický aspekt, protože se v zásadě vždy jedná o proces, jehož průběh je modelován. A právě styl se jeví jako dynamický příznak řeči, textu, neboť exprese je příznakem určité funkce, dynamiky, nikoliv jazyka jako systému.³

V. V. Vinogradov vyděluje funkční styly jazyka a řeči jako historicky utvořené komunikační systémy prostředků vyjadřování, kterých se užívá k dosažení cíle v různých sférách komunikace. Tím narážíme na otázku úrovně jazyka. Pravdou ale

¹ srov. Daneš, F., 1988; Виноградов, В. В., 1978, с. 33; Кожина, М. Н., 2014.

² srov. Daneš, F., 1988.

³ srov. Čechová, M., 2008.

je, že žádná z úrovní nesestává ze souboru určitých slov, jazykové prostředky se na těchto úrovních prolínají tak, aby výsledek byl efektivní v závislosti na kontextu.⁴

To, k čemu stylistika během svého vývoje došla a to, co je jejím současným předmětem zkoumání, by se dalo shrnout následovně. Stylistika zkoumá funkci určitých komunikačních jednotek ve vztahu k určitému komunikačnímu prostředí. Pro stylistiku je velmi důležitým pojmem norma, díky které můžeme jazyk diferencovat horizontálně a vertikálně. Vertikální členění je zejména členění sociální a funkční, horizontální pak územní. Z tohoto jednoduchého rozdělení plyne, že diferenciaci se často překrývají a prolínají.⁵

J. F. Petriševová klasifikuje slovní zásobu z hlediska stylu takto:

- 1) slovní zásoba, která poukazuje na sféru užívání (knižní, hovorová);
- 2) slovní zásoba, která poukazuje na vztah mluvčího k předmětu komunikace (emocionálně, expresivně zbarvené výrazy či hodnotící);
- 3) slovní zásoba, která charakterizuje mluvčího (obecná mluva (*просторечие*⁶), slang, dialekty, profesní mluva, argot).⁷

První dva body, tedy 1) slovní zásoba, která poukazuje na sféru užívání, a 2) slovní zásoba, která poukazuje na vztah mluvčího k předmětu komunikace, zahrnují spisovný jazyk. Bod 3 (slovní zásoba, která charakterizuje mluvčího) jmenuje útvary nespisovného jazyka, právě tomuto bodu se bude dopodrobna věnovat naše práce.

⁴ srov. Виноградов, В. В., 1978; Кожина, М. Н., 2014, с. 33.

⁵ srov. Čechová, M., 2008, s. 59.

⁶ Obecnou mluvu (rus. просторечие) si můžeme vymežit pomocí definice z Lingvistického encyklopedického slovníku: „Просторечие — одна из форм национального языка, наряду с диалектной, жаргонной речью и литературным языком; вместе с народными говорами и жаргонами составляет устную некодифицированную сферу общенациональной речевой коммуникации — народно-разговорный язык; имеет наддиалектный характер. Просторечие, в отличие от говоров и жаргонов, — общепонятная для носителей национального языка речь.“ (Ярцева, В.Н, 1990, online).

⁷ srov. Петрищева, Е. Ф., 1984

1.2 Stylistické rozvrstvení slovní zásoby

1.2.1 Spisovný jazyk a jeho prostředky

Jak již bylo řečeno v předchozí kapitole, spisovný jazyk zahrnuje prostředky prvních dvou bodů, tj. prostředky knižní, hovorové, emocionálně či expresivně zabarvené. Zajímavé je, že naprostá většina slovní zásoby je z hlediska funkčního určitým způsobem stylisticky zabarvena; názorným příkladem nám může být publicistický styl, který v sobě zahrnuje celou škálu jazykových prostředků, od výraziva slavnostního po negativně hodnotící. Opakem jsou prostředky, které jsou zbaveny jakéhokoli zabarvení – termíny. Tradičně se stylistické konotace vydělují na pozadí jazykových prostředků stylisticky neutrálních.

Spisovný jazyk je nejvyšší formou národního jazyka. Umožňuje komunikaci a dorozumění všem obyvatelům státu bez přihlídnutí k jejich společenskému postavení či místu původu ve všech sférách komunikace (od politiky po všední životní situace).

Pokud se budeme držet vertikálního členění, o spisovném jazyce mluvíme v případě stylu vysokého, popřípadě hovorového. S vyčleněním a přesnou definicí středního stylu (tedy hovorového, jenž tvoří základ naší běžné každodenní komunikace) měli jazykovědci těžkosti už od dob M. V. Lomonosova. Proto se řídíme několika aspekty, které přesně spisovný jazyk definují. Mluvíme zde o úzu, normě a kodifikaci:⁸

- Úzus je komplex jazykových prostředků, které jsou běžně používány daným jazykovým společenstvím, jsou ustálené, ale nejsou kodifikované.
- Normu tvoří takový soubor jazykových prostředků, které jsou daným jazykovým společenstvím používány a jsou považovány za závazné. Existuje norma mluveného i psaného jazyka. Norma vzniká na základě úzu.
- A konečně kodifikace zachycuje existující normu. Kodifikace je statická oproti normě, která je dynamická. Důležitým aspektem je to, že kodifikace je psaná, tzn. jediná závazná. Dává lingvistům možnost mapovat vývoj jazyka a zároveň

⁸ srov. Мещерский, Н.А., 1981, online.

usnadňuje běžným uživatelům orientaci v závazných pravopisných, gramatických, lexikálních a výslovnostních pravidlech.⁹

Ruský spisovný jazyk je specifický z několika důvodů. Jako takový se spisovný ruský jazyk zformoval v 19. století (zásluhou A. S. Puškina).

Roku 1917 prodělal jisté změny, spisovný jazyk byl po další desetiletí prakticky jazykem proletariátu, strůjců komunismu. Ortografická reforma let 1917-1918 zrušila např. psaní tvrdého znaku (ѣ) na konci slov. Změny, které s sebou revoluce přinesla a tendence, které ovlivňovaly ruský spisovný jazyk po dalších několik desetiletí, se však týkaly i roviny lexikální (některá slova získala negativní konotace či se zcela přestala užívat, např. *дворянство*, *капитализм*, jiná se zase objevila a získala kladné konotace, např. *ударник*), slovtvorné (oblíbeným slovtvorným prostředkem, který do jisté míry přetrvává dodnes, bylo zkracování a vytváření zkratk, např. *совнарком*, *ИККИ*) i stylistické (typické bylo nadměrné užívání metafor a zabstraktnění pojmů, např. *выполнить годовой план*). Následovaly další reformy a ortografické úpravy – např. pravidla z roku 1956, která se týkala hlavně psaní *o – ě*.¹⁰

Poslední změny normy byly provedeny v roce 2009. Od té doby např. není chybou mluvit o slově *кофе*, které bylo do té doby rodu mužského, v rodě středním, nebo vyslovovat místo *договор* - *договор*. Nicméně uživatelé jazyka považují tyto změny spíše za „uzákonění chyb“.¹¹

Všechny změny týkající se kodifikace či normy jsou zpočátku přijímány s rozpaky a mnoho uživatelů je nedokáže přijmout, neboť posun normy považuje za nepřijatelný. Můžeme si představit, co by se asi stalo, kdyby se v češtině přestalo rozlišovat *ů* a *ú*. I taková na první pohled nevýrazná změna by se jistě stala předmětem diskusí a společnost by se rozdělila na dva tábory. To dokazuje, že kodifikaci psaného jazyka považují lidé za velmi důležitou, neboť právě psaný jazyk tvoří normu.

S kodifikací, normou a územ souvisí tzv. pružná stabilita, která nedovoluje, aby se mluvený jazyk (neboť tam se změny projevují jako první) měnil tak rychle, že by si generace mezi sebou přestaly rozumět. Jistě, je možné, že uslyšíme dialog

⁹ srov. Čechová, M. 1996, s. 26.

¹⁰ srov. Мещерский, Н. А., 1981, online; Пчелов, Е. В., 2000; *Российский гуманитарный энциклопедический словарь*, online; Gazda, J., 2016.

¹¹ srov. Копылова, В., 2009, online.

typu: „*To jsou skilly, co?!*“ – „*Random.*“¹², kterému jistě nebude většina z nás rozumět, nicméně kdyby mluvčí směřoval výpověď cíleně někomu jinému, zvolil by výrazy srozumitelné všem, tedy výrazy neutrální. Pružná stabilita také demonstruje dynamiku jazyka jako systému, kodifikace by tedy měla určitým způsobem předvídat, jak se bude norma vyvíjet, aby kodifikace příliš nezastarala.¹³

Spisovný jazyk disponuje podle své funkce existencí funkčních stylů. Česká i ruská lingvistika se shoduje v otázkách o funkčnosti jazyka, tedy v tom, že existují určité oblasti komunikace. Těmto oblastem (této funkci) pak odpovídají určité funkční styly. Najdeme však rozrůzněné názory na to, které funkční styly jsou hlavní a které jsou jen podstyly jiných (srov. M. Čechová 1996, J. Chloupek 1986, s. 57–66, M. Н. Кожина 2014, s. 84 – 102, Д. Э. Розенталь, М. А. Теленкова 1976)

Naše lingvistická tradice se samozřejmě opírá o Pražský lingvistický kroužek. Pokud mluvíme o stylech, nesmíme opomenout stať B. Havránka *K funkčnímu rozvrstvení spisovného jazyka* z roku 1942, kde autor přiřadil funkcím jazyka odpovídající funkční styly:¹⁴

- hovorový;
- pracovní (věcný);
- vědecký;
- básnický.

Z Havránkova členění vycházíme prakticky dodnes. „*Při oživení zájmu o stylistiku u nás (zhruba od r. 1953) se v klasifikaci funkčních stylů navazovalo především na Havránkovy práce, (...).*“¹⁶ Klasifikace funkčních stylů byla dále propracována, např. A. Jedličkou, který podal detailnější charakteristiku některých funkčních stylů. V 50. letech byl vydělen funkční styl publicistický jako samostatný styl a dále styl

¹² Tento záznam dialogu pochází z učitelské praxe (2016) ze situace, kdy se jednomu chlapci podařilo z velké vzdálenosti vhodit do koše papírovou kouli. Aktérům bylo 14 a 15 let. První výpověď „*To jsou skilly, co?!*“ použil chlapec ve významu *to mám dovednosti, to jsem šikovný, dobrý*. Druhý chlapec mu odpověděl jen „*Random*“, což znamená *náhoda*. Slova jsou anglického původu a mládež je nejčastěji zná z počítačových her.

¹³ srov. Mathesius, B., 1932, s. 17.

¹⁴ Havránek, B., 1942, s. 409.

¹⁶ Hausenblas, K., 1972, online.

populárně naučný jako podstyl odborného funkčního stylu.¹⁷ K. Hausenblas dále vyděluje styl učební: „(...) můžeme se tedy na základě distinkcí (...) pokusit zařadit do systému funkčních stylů styl učební.“¹⁸

M. Čechová¹⁹ mluví o sedmi funkčních stylech a to o: prostěsdělovacím, odborném, administrativním, publicistickém, řečnickém, uměleckém a esejistickém.

M. Grepl a M. Jelínek²⁰ vydělují v *Příruční mluvnici češtiny* celkem dvanáct funkčních stylů, přičemž některé se dělí na další podstyly. Tak např. styl umělecký má prozaický, dramatický a poetický podstyl, styl odborný zase vědecký, odborněpraktický či odborněpopularizační podstyl atd.

1.2.2 Nespisovný jazyk a jeho prostředky

Protože nespisovný jazyk je vlastně formou jazyka spisovného, mluvíme často v naší tradici o nespisovných útvarech národního jazyka či poloútvarech; v ruské se pak objevují nejčastěji pojmy forma – *форма*, nebo varianta – *вариант*.²¹

Psaných forem nespisovného jazyka využívá záměrně umělecký styl (hlavně v řeči postav kvůli dokreslení jejich charakteru), nebo je užívají mluvčí, kteří spisovné formy vůbec neznají, nebo je z nějakého důvodu užívat nechtějí. Pro dnešní dobu je navíc charakteristické užívání psaných forem nespisovného jazyka na internetu, především v sociálních sítích, na různých fórech apod. (podrobněji se tomuto problému budeme věnovat v kap. 1.3). Někdy se můžeme setkat s výrazy, které spisovnou formu vůbec nemají (bývají to často frazémy, např. *být v rejži*).²²

Protože jazyk chápeme jako živý systém, organismus, není žádným překvapením, že některá slova mohou příznak hovorovosti či nespisovnosti ztratit, pokud se dostanou do běžného užívání (např. *silničář, sjezdovka, detektivka, taxík*).

¹⁷ Hausenblas, K., 1972, online.

¹⁸ Hausenblas, K., 1972, online.

¹⁹ Čechová, M., 1996, s. 362.

²⁰ Grepl, M., Jelínek, M. 1995, s. 725.

²¹ srov. např. Čechová, M. 2008; Chloupek, J. 1986; Hubáček, J. 1979; Химик, В. В. 2000; Грачев, М. А. 2008.

²² srov. Čechová, M. 2008, s. 365.

Z uvedených příkladů plyne, že se nejčastěji jedná o slova univerbizovaná, jejichž užívání svědčí o stále větší tendenci k jazykové ekonomii.

Formy nestandardního jazyka lze rozdělit do několika skupin. Současná ruská lingvistika je ale v některých případech (zvláště co se týče pojmů *slang*, *žargon* a *argot*) názorově rozrůzněná. Nejednotnost názorů v pojmenování budeme demonstrovat příklady klasifikací několika autorů.

Abychom si vymezili substandardní vrstvy jazyka, uvádíme členění podle Z. Hladké (*Příruční mluvnice češtiny*), které podává přehled všech specifických vrstev slovní zásoby bez ohledu na spisovnost či nespisovnost:²³

- První skupina charakterizuje členění vertikální, tedy diferenciaci sociální a funkční:
 - 1) profesní mluva;
 - 2) slang;
 - 3) argot.
- Druhá skupina zastupuje diferenciaci teritoriální, členění horizontální:
 - 1) dialektismy, regionalismy a etnografismy;
 - 2) obecná čeština.

Zde je třeba zdůraznit, že některá slova z těchto dvou skupin pronikají i do spisovného jazyka, zvláště pak do mluvené formy.

- Slovní zásoba vymezená časovou platností:
 - 1) archaismy, historismy;
 - 2) neologismy.
- Slovní zásoba vymezená funkčněstylovou platností.
- Poslední skupina charakterizuje slovní zásobu vymezenou příznakem expresivnosti:
 - 1) slova kladně zabarvená (familiární slova, hypokoristika, dětská slova, eufemismy);
 - 2) slova záporně zabarvená (pejorativa, augmentativa, slova zhrubělá, slova vulgární, dysfemismy).

²³ srov. Hladká, Z., 1995, s. 92–96.

Základní mluvnice českého jazyka považuje za nespisovný jazyk nářečí nebo nadnářečí (interdialekt), mluvu profesní, slang a argot. Totéž bychom našli i u M. Čechové.²⁴

Vrstvy nestandardního a nespisovného jazyka jsme si vymezili. Dále již budeme pracovat s ruskými zdroji, abychom lépe demonstrovali vágnost pojmů *žargon – slang – argot*. (S pojmem *žargon* jsme se ani v jednom z předchozích dělení nesetkali.)

Jako první uvádíme členění nespisovného jazyka tak, jak je nejdeme ve *Stylistickém encyklopedickém slovníku ruského jazyka*, který redigovala M. N. Kožinová²⁵:

- 1) dialekty (*огончики = kostěr, опалиха = картошка*);
- 2) obecná mluva/*просторечие* (př. *башка – takovice* [ve významu hlava], *средствá*);
- 3) vulgarismy (př. *жрать, скотина*);
- 4) *žargonismy* (př. *наезжать = преследовать, клёвыйй = хороший*);
- 5) *argotismy* (př. *тусовка = встреча, вечеринка, на халяву = даром, бесплатно*).

G. A. Martinovič²⁶ dělí prostředky hovorové nespisovné slovní zásoby takto:

- 1) obecná mluva (*просторечие*):
 - a. slova „spisovné“ obecné mluvy, tj. běžně užívané neobhroublé výrazy (př. *батя, ляпнуть*);
 - b. slova hrubá nebo vulgarismy (př. *пузо, сволочь*);
 - c. slova nenormativní, nesprávné varianty slov spisovných, někdy polodialekty (př. *наме = на, стреча = встреча*);
- 2) hovorová profesní mluva (sociální dialekty):
 - a. hovorové podoby termínů (př. *диабетик, кибер*);
 - b. hovorové *žargonismy* užívané jen v omezeném kruhu specialistů (př. *баранка – typ volantu, кирпич – silniční značka*);
 - c. *argotismy*, výrazy tzv. tajného jazyka zlodějů, karbaníků apod. (př. *шивар = товар, хилять = идти*);

²⁴ srov. Styblík, V., 2004, 16; Čechová, M. 1996, s. 25–28.

²⁵ srov. Кожина, М. Н., 2014, online.

²⁶ srov. Мартинович, Г. А., 2006, online.

3) dialekty:

- a. lexikální, slova neznámá spisovnému jazyku (př. *баской* = *красивый*);
- b. sémantické, slova s jiným významem než ve spisovném jazyce (př. *орать* = *пахать*);
- c. fonetické (př. *писня* = *песня*, *цай* = *чай*);
- d. slovotvorné, slova utvořená jiným způsobem (*блюдка* = *блюде*, *леваш* = *левша*).

V. V. Chimik²⁷ se ve své monografii zabývá, jak sám název napovídá, hlavně problematikou obecné mluvy (*просторечия*). Charakterizuje jej jako konglomerát všech jazykových podsystémů - ať už se jedná o místní dialekty či sociální žargonismy, který se masově užívá, přizpůsobuje se a zaujímá své specifické místo ve vztahu ke spisovnému standardu. Mimo jiné V. V. Chimik také poukazuje na terminologickou nestabilitu výše zmíněných tří pojmů (srov. *Slovník lingvistických termínů*²⁸ O. S. Achmanovové, kde se uvádí, že žargon je stejný název pro argot, a *Stylistický encyklopedický slovník ruského jazyka*²⁹, kde jsou žargon a argot dva termíny). Sám potom přidává vlastní charakteristiku:

- 1) Argot je uzavřený lexikální systém speciálních pojmenování, který používají úzké sociální/profesní skupiny (př. *калаш* = *автомат АК-47 Калашникова образца*, *калашников*, *автомат* = *zápočet/zkouška udělený bez vlastního procesu examinace, zadarmo*);
- 2) Žargon má široké pojetí, je to slovní zásoba určité sociální skupiny užívaná s cílem ozvláštňení (př. *дембель* = *демобилизованный солдат*, *водила* = *шофер*);
- 3) Slang je otevřený systém nenormativních pojmenování hovorového jazyka a obecné mluvy, slangové výrazy jsou více rozšířeny (př. *тусовка*, *вешать лапшу на уши* = *věšet bulíky na nos*).

Мы в нашей práci budeme vycházet z následujícího pomocného dělení substandardních vrstev jazyka:³⁰

²⁷ srov. ХИМИК, В. В., 2000, s. 11–19.

²⁸ srov. АХМАНОВА, О. С., 2004, online.

²⁹ srov. КОЖИНА, М. Н., 2014, online.

³⁰ Nazarenko, L., 2014.

- 1) Slang čili žargon („*Slang (angl.) a žargon (franc.) znamenají totéž, pouze termíny jsou různého původu.*“³¹);
- 2) argot;
- 3) profesní mluva;
- 4) nářečí a dialekty;
- 5) obecná mluva (*нрочное*).

Všechny tyto kategorie se navzájem ovlivňují, doplňují, nejsou to uzavřené skupiny. Nejzajímavějším útvarem nespisovného jazyka je bezesporu obecná mluva, které se v současné době těší velké oblibě jazykovědců (např. J. A. Zemskaja 1981; M. T. Djačok 2003; L. A. Kudrjavcevo³²; L. A. Batašjovová, E. V. Kopylovová 2008) i studentů, nejen ruské, filologie. V další části práce se budeme každému z útvarů věnovat podrobněji. Nyní se pokusíme o souhrnnou charakteristiku nespisovného jazyka jako fenoménu současné ruštiny.

Jazyková kultura se za posledních několik desetiletí velmi posunula. Nebudeme již hovořit o vlivu rádia a televize, posunuli jsme se již dále a cítíme, že hlavní roli hraje nyní internet, třebaže televize stále představuje médium dostupné drtivé většině populace. Nezanedbatelnou úlohu sehrála samozřejmě změna politického systému a s ní větší otevřenost a dostupnost. Do ruštiny se dostává, stejně jako do ostatních jazyků, mnoho slov z angličtiny, jazyk veřejných vystoupení a televizních programů nabývá hovorovosti, komu se podaří zaujmout posluchače/diváky neotřelým výrazem – vyhrává.

1.2.3 Prostředky spisovného jazyka vs. nespisovný jazyk

*„U většiny funkčních stylů, které se obracejí k veřejnosti, je třeba zachovávat spisovnost.“*³² Adresáti totiž přijímají odchylky od spisovné normy jako rušivé elementy. Některé komunikační funkce a jejich funkční styly však dovolují *„přesahy z výrazových oblastí substandardních do oblasti spisovné.“*³³ Je tomu tak především v

³¹ Nazarenko, L., 2014.

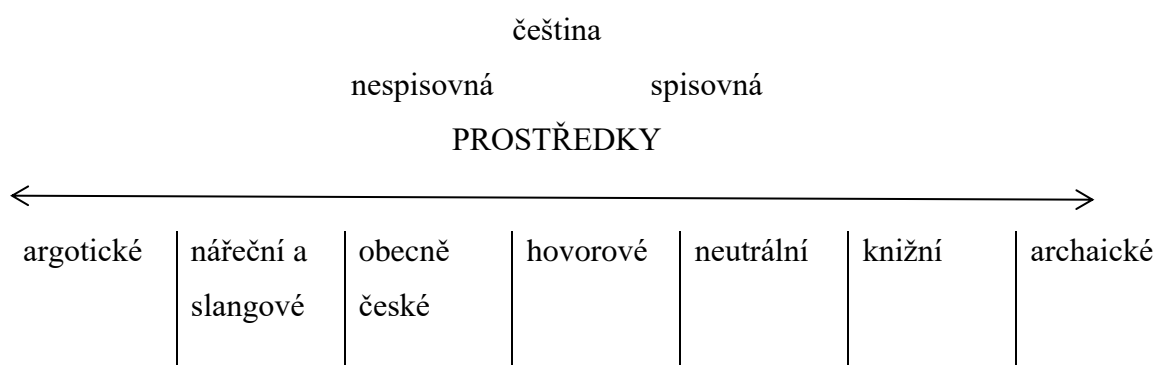
³² Jelínek, M., Grepl, M., 1995, s. 726.

³³ *tamtéž*

stylu konverzačním a stylu epistolárním, přičemž v soukromých konverzacích je odchýlení od spisovné normy téměř pravidlem.³⁴

Meze spisovného jazyka velmi často překračují také texty umělecké. Nejčastěji se se substandardními jazykovými prostředky setkáváme v pásmu postav, neboť mají za úkol charakterizovat danou postavu sociálně či teritoriálně. S odchylkami od spisovného jazyka se však také setkáváme v pásmu vypravěče (J. Topol, E. Hakl, V. Kahuda aj.)³⁵

Spisovnost a nespisovnost bychom mohli znázornit na ose, kterou pro názornost použila M. Čechová:³⁶

Nespisovnost se v češtině projevuje nejčastěji:³⁷

- přítomností slov hovorových, slov z obecné češtiny či nářečí (*holka, děcka, furt*);
- přítomností profesionalismů (*očař, zubař*);
- přítomností slangismů, argotismů a expresivismů (*ten si to dává, ten má dost, šlohnout, mergle, haksna*);
- chybnou flexí, která je typická pro obecnou mluvu či nářečí (**krásný šaty, *za těma stěnama, *mam dobrú prácu, *kterej den*);
- chybnými tvary verb (**šli bysme tam*);
- zkrácenými tvary některých slov, což je typické pro obecnou češtinu (**ňák místo nějak, *spad místo spadl, *dýl místo déle*);

³⁴ srov. Jelínek, M., Grepl, M., 1995, s. 726.

³⁵ srov. Jelínek, M., Grepl, M. 1995, s. 726–729.

³⁶ Čechová, M., 1996, s. 25.

³⁷ Schneiderová, S., 2012.

- protetickým v (**vocas*, **vokno*).

Pro názornou ilustraci nespisovnosti v češtině uvádíme v příloze A ukázkou z prózy Emila Hakla, kde tučně vyznačujeme příznakové lexikální jednotky. V ruštině je tomu obdobně. Jen místo morfologických deformací, které jsou v češtině jedním z hlavních příznaků nespisovnosti (typické pro obecnou češtinu), ruština více využívá slovní zásoby z různých substandardních vrstev národního jazyka, nejčastěji z obecné mluvy (*простопечие*), a deformací na úrovni výslovnosti. Pro názornější ilustraci uvádíme taktéž v Příloze A úryvek z dramatu V. Sigareva *Černé mléko*. Příznakové varianty slov jsou taktéž označeny tučně.

Porovnáme-li výrazové prostředky charakteristické pro český nespisovný jazyk a ruský nespisovný jazyk, je pro ruštinu charakteristická výrazná převaha lexikálních substandardních prostředků (*блин, мутить, класс* apod.). Tyto prostředky pak mohou pocházet z různých vrstev jazyka (nejčastěji obecná mluva a slang). Dále si můžeme všimnout vlivu mluvené řeči na psaný jazyk, a to v defektních tvarech slov (v textu např. *чѐ, дак*) nebo zkrácených tvarech (*здрасьте* místo *здравствуйте*). Výrazným příznakovým prvkem jsou také neologismy (*сбагрить – украсть, фейковый – ненастоящий*).

Nespisovné výrazové prostředky jsou tedy charakteristické především pro mluvenou formu jazyka, nicméně jsme svědky stále silnějšího prostupování substandardních jazykových prostředků do psané formy jazyka, a to nejen do soukromé korespondence, ale i do umělecké tvorby.

Užíváním hovorového jazyka v ruštině se nenarušují v psaném projevu žádné normy, kromě stylistické. To však neplatí pro publicistiku a uměleckou literaturu. Nepřípustné je tak pouze užívání hrubé slovní zásoby, a to ve všech komunikačních sférách.³⁸

³⁸ srov. Кожина, М. Н., 2014, s. 232–236.

1.3 Stylistická charakteristika mluvené a psané formy jazyka

Pokusili jsme se nastínit, co je charakteristické pro spisovný a nespisovný jazyk, a hovořili jsme o tom, že nespisovný jazyk je vlastní především mluvené formě jazyka. Přejděme proto nyní ke stručné charakteristice mluveného jazyka.

S živým jazykem jsme v kontaktu každý den a všímáme se, že každodenní rozhovory (v různých oblastech) se neustále posouvají. To, co si lidé dříve dovolili vyslovit jen v uzavřeném kruhu zasvěcených, bude dnes většinou z nás připadat normální. Jazyk je obohacován slangovými výrazy, profesionalismy a v neposlední řadě vulgarismy. Mohlo by se zdát, že tento úpadek (ale berme toto pojmenování s nadsázkou, neboť o úpadku jazyka mluvil už M. V. Lomonosov) je spojen s úpadkem vzdělání a inteligence, ale realita je poněkud jiná. Ukazuje se, že dokonce soukromá komunikace vysokoškoláků nabývá tohoto charakteru, tedy že jejich jazyk je nasycen vulgarismy a slangovým výrazivem. Jazyk vždy odráží svoji dobu a je tedy docela pravděpodobné, že určitou technizací společnosti a ekonomickým obratem v 90. letech, se jazyk jen mění, nikoli upadá. Jistá vulgarizace jazyka tedy může být vysvětlena tržní dravostí, nárůstem profesionálních výrazů (hlavně z angličtiny) zase technickou revolucí.

Ať už mluvíme o úpadku, či o posunech, je třeba mít na mysli i to, že tento proces neprobíhá samovolně, ale je také ohraničován. To, co hlídá jeho posun, je právě norma. Psaný jazyk je kodifikován, existují kodifikační příručky, které to dokazují; mluvená řeč kodifikována není, to ale neznamená, že neexistují pravidla, přesněji tedy normy. J. A. Zemskaja ale podotýká, že normy mluvené řeči, na rozdíl od kodifikovaného jazyka, nikdo záměrně nechrání. Každý rodilý mluvčí (ať už mluvíme o českém či ruském) tyto normy cítí. Tyto normy jsou mnohem variantnější a nejsou přesně popsány. Variantnost se projevuje ve slovosledu výpovědi, ve fonetice a slovtvorbě. Normu mluvené řeči určuje frekvence jednotlivých výrazů v řeči.³⁹

Kromě normovanosti se mluvený jazyk od psaného liší dalšími znaky, které pro přehlednost uvádíme v Tabulce 1.

³⁹ srov. Земская, Е. А., 1987, с. 17-18.

Tabulka 1: Mluvený a psaný jazyk⁴⁰

Mluvený jazyk (řeč)	Psaný jazyk
norma	kodifikace
dIALOG	monolog
nepřipravenost	připravenost
eliptické vyjadřování, opora na vnějazykovou skutečnost (větší frekvence ukazovacích zájmen)	přesnost, explicitnost
extralingvální prostředky (gesta, mimika)	slovní názornost, detailnost
bezprostřednost	propracovanost
citová zabarvenost	spíše neutrálnost
paralingvální prostředky (pauzy, síla hlasu, intonace)	interpunkce
stylová rozrůzněnost slovní zásoby (stylový synkretismus)	jednotnost stylu
všední tematika	různé zaměření

Mluvenou řeč však nesmíme chápat jako něco druhořadého. Dítě se nejprve učí mluvit tak, jak mluví matka a ostatní členové rodiny. Takže se učí jazyk mluvený, nekodifikovaný. Postupem času se dítě učí další výrazy, obohacuje svoji slovní zásobu, ve škole se učí jazykové normy. Bez nadsázky můžeme říci, že tento proces trvá celý život. Důležitý je fakt, že řeč mluvená je přirozená, učíme se jí podvědomě, kdežto spisovný jazyk (a řeč) se musíme učit, přičemž toto uskutečňujeme na úrovni vědomé.⁴¹

V rámci mluvené řeči se nezřídka setkáváme s chybou. Právě přítomnost chyby poukazuje na jistou míru normovanosti této vrstvy jazyka. Nejčastěji se chyba objevuje v obecné mluvě, tj. řeči, která není vlastní vysokoškolsky vzdělané části obyvatelstva. Zajímavým faktem posledních několika let je to, že s jazykovým útvarem podobným obecné mluvě se běžně setkáváme v neoficiální mluvě vysokoškoláků či absolventů, kteří z města pocházejí, nejedná se však o obecnou mluvu⁴² (*просторечие*) jako

⁴⁰ srov. Земская, Е. А., 1987, с. 12; Čechová, M., 1996, s. 366; Jelínek, M., Grepl, M., 1995, s. 706–709.

⁴¹ srov. Земская, Е. А., 1987, с. 4.

⁴² Co se obecné mluvy týče, upozorňuje J. A. Zemskaja (1987, s. 16) na to, jak je důležité, aby městské řečové stereotypy nechyběly v učebnicích pro neruské studenty. Dnes, o několik desítek let později, kdy

takovou, ale o obecný slang (podrobněji v kap. 3.2).⁴³ Dnes se také díky médiím a migraci výrazně stírá rozdíl mezi městem a periferií, proto již nelze obecnou mluvu považovat jen za věc městských obyvatel.

Pro mluvenou řeč je charakteristická stylistická rozrůzněnost slovní zásoby. To souvisí zejména s tím, že mluvená řeč se realizuje jak na úrovni vážné, seriózní, tak na úrovni s cílem pobavení. A zvláště komunikace s cílem pobavení je ve struktuře mluvené řeči nesmírně důležitá, neboť se projevuje fantazie a jazyková hra mluvčího, v jehož řeči (v rámci etikety) je dovoleno téměř vše – od výrazů vysokého jazyka, knižních, až k výrazům jednoznačně narušujících jazykové normy, tj. obecné mluvy, dialektů, slangů apod. Právě přítomnost jazykové hry odlišuje řeč vzdělaného člověka, který svoji promluvu esteticky upravuje takovými výrazy (dělá to vědomě), od člověka, jehož řeč je nasycena prvky narušujícími jazykovou normu, a který svou promluvu převést do spisovného jazyka nedokáže, ba ani si není rozdílu vědom.⁴⁴

Jak již bylo řečeno výše, mluvená řeč je plná jazykových jednotek, které stojí vně rámce jazyka kodifikovaného i normované řeči, tedy slov a výrazů z nespisovné vrstvy jazyka. Důvodem, proč jsme vůbec přistoupili k této velice stručné charakteristice mluvené řeči, je ten, že mluvená řeč – tedy spisovná vrstva jazyka – se postupně obohacuje výrazy z nespisovných vrstev a tyto jednotky poté začínají pozbývat příznak nespisovnosti. Pro ilustraci uveďme příklad, který uvádí V. V. Chimik: Bunin ještě na začátku 20. století v jedné ze svých povídek doplňuje příslovce *до отказа* (úplně, *nadoraz*) připomínkou *как говорят нынче*, kdežto nyní je toto slovní spojení v mluvené řeči zcela přípustné. Stejně tak uvádí další příklady z obecné mluvy, které pocházejí jako např. nyní taktéž běžné *по благу* (ze známosti) z kriminálního žargonu.⁴⁵

Právě z důvodu lexikálního obohacování a přechodu z jedné vrstvy jazyka do jiné, je tak důležité nezapomínat na těsné vztahy jazyka spisovného a nespisovného a stejně tak jazyka psaného a řeči mluvené. Posun po pomyslné vertikále směrem dolů

je při výuce cizího jazyka kladen důraz na funkčnost a situativnost, se nám může zdát tato poznámka evidentní až směšná, avšak neberme ji na lehkou váhu.

⁴³ srov. Земская, Е. А., 1987, с. 3–25.

⁴⁴ srov. Земская, Е. А., 1987, с. 29; Čechová, M., 1996, s. 366; Jelínek, M., Grepl, M., 1995, s. 715–716.

⁴⁵ srov. Химик, В. В., 2000, с. 18.

byl v ruštině i češtině patrný vždy, ovšem nyní dochází k posunu tak kvapným tempem, že je nelehké zachytit tyto změny byť jen částečně. Důkazů bychom našli mnoho jak v současné publicistice, tak i televizních pořadech a médiích celkově.

S těmito posuny také souvisí pojem psaná mluvenost. Jak ze samotného pojmu vyplývá, jedná se o psanou formu mluveného jazyka. Protože jsme se výše dostatečně věnovali charakteristice mluveného projevu, omezíme se jen na stručný nástin toho, co psaná mluvenost představuje v praxi.

Osobní setkání jsme již dávno vyměnili za telefonování, které následně začalo být kompenzováno, z našeho pohledu odosobněným, chatováním a mailováním, a dnes vidíme další posun, který je tak neoddělitelně spjat s érou internetu, a tím je konverzace po sociálních sítích. Sociální sítě se staly fenoménem, který představuje hotové semeniště slovní zásoby typické pro mluvený projev. Odpověď na otázku, proč tomu tak je, není nijak složitá. Chatování po sociálních sítích probíhá v reálném čase stejně jako rozhovor, proto je pro ně tak typická stručnost, výstižnost, tendence k užívání univerbizovaných výrazů, celková jazyková ekonomie a samozřejmě dialogičnost (s tím souvisí i jistá ohraničenost doby odpovědi, proto se setkáváme často s vynecháváním diakritiky). V kombinaci s emotikony můžeme v takové komunikaci dosáhnout dokonce efektu gest, mimiky a celkové emocionality. Tyto znaky obvyklému psanému projevu chybí.⁴⁶

⁴⁶ srov. Čmejková, S., 1997, online.

2 Substandardní jazykové prostředky

Podat charakteristiku jednotlivých substandardních jazykových prostředků je úkol nelehký. Jednak kvůli tomu, že, jak již bylo zmíněno výše, se jednotlivé vrstvy prolínají a výrazy z jedné skupiny se časem začleňují do skupiny jiné, jednak kvůli nejednoznačným klasifikacím těchto skupin v současné ruské lingvistice. Následující podkapitoly proto nechceme pojímat jako členění, nýbrž jimi chceme pojmy, které se bezprostředně jazykového substandardu týkají, vysvětlit.

Na okraji a zároveň v centru substandardního jazyka stojí nejhrubší vulgarismy, ruský mat, který zaujímá v ruštině naprosto výjimečné místo. A jelikož se dostává jako příznakový prostředek do mluvy především mládeže, bude i jemu věnována jedna z následujících podkapitol.

2.1 Žargon vs. slang

V našem prostředí se spíše než s pojmem žargon setkáme s označením slang. Český lingvista J. Suk definuje slang jako „*mluvu skupinovou, mající zvláštní lexikální rejstřík, označující především předměty, osoby, jevy atd. pro život mimo skupinu netypické, sloužící pro komunikaci uvnitř skupiny a často i k vydělení dané skupiny od ostatní společnosti, tedy mající funkci integrující. Kromě zvláštní slovní zásoby lze i zřídka hovořit o zvláštních gramatických a tvaroslovných jevech.*“⁴⁷ Autor zdůrazňuje, že důležité je prostředí, z něhož slang vychází, a tím prostředím je mluvený jazyk. V našem prostředí se slang zakládá na obecné češtině. Slovní zásobu určitých slangů tvoří slova převzatá z obecné češtiny, jimž je pomocí metafory, metonymie apod. přidán nový význam, či se slovotvorně modifikují, zkracují apod. a také se přejímají z cizích jazyků. Expresivita, tak patrná pro nezasvěceného uživatele, pro uživatele slangu tak výrazná není, a dokonce se stírá. Slangem rozumíme soubor jazykových prostředků, které mezi sebou používají představitelé určitých profesních či zájmových skupin.⁴⁸

⁴⁷ Suk, J., 1993, s. 8.

⁴⁸ srov. Suk, J., 1993, s. 8–9; Hubáček, J., 1979, s. 9.

V ruském prostředí se mnohem častěji setkáme i s pojmem žargon, který podle D. E. Rozentala postihuje všechny sociálně diferencované jazykové prostředky, které užívá k dorozumění se určitá skupina lidí, již spojuje určité sociální postavení ve společnosti či společné zájmy. V Rozentalově *Současném ruském jazyce* nalezneme informaci, že žargon se v současnosti dělí na mládežnický žargon čili slang, profesionalismy a argot.⁴⁹

Naproti tomu V. V. Chimik definuje žargonismy jako výrazy emocionálně-hodnotící, expresivní, mezi nimiž převládají lexikální jednotky snižené, s negativní konotací. Navíc mají žargonismy vždy ekvivalent ve spisovném jazyce. Žargonismus je vždy slovo více či méně pochopitelné, uživatel jím chce dát najevo příslušnost k určité sociální skupině a zároveň svůj vztah k tomu, co jej obklopuje.⁵⁰

Jak již bylo uvedeno výše, u D. E. Rozentala nenajdeme jasné vymezení toho, co je pojmem slang míněno, neboť jej považuje za synonymum slova žargon: „*В современном русском языке выделяют МОЛОДЕЖНЫЙ жаргон, или СЛЕНГ (англ. slang – слова и выражения, употребляемые людьми определенных профессий или возрастных групп), (...).*“⁵¹ Zajímavější se jeví chápání slangu u V. V. Chimika, který jej chápe jako otevřený podsystém nenormativních lexikálně-frazeologických jednotek obecného jazyka, jež slouží k vyjádření zesílené exprese či specifického hodnocení (většinou negativního). Slang považuje za „*надсоциальный «общий» жаргон, или интержаргон*“⁵², tzn. substandardních, avšak populárních a rozšířených výrazů, které pocházejí z jednotlivých oblastí žargonu. Pro slang není charakteristická nominální jednoznačnost, jež je vlastní argotismům, žargonismům či profesionalismům. Navíc není slang slovní zásobou uzavřené sociální skupiny, ba naopak se s ním setkáváme u příslušníků různých profesí, různého sociálního statusu i vzdělání, a dokonce i různého věku. Slangové výrazy jsou více či méně známy široké veřejnosti, setkáváme se s nimi dokonce v médiích. Jejich užívání řeč jednotlivce dokresluje, ozvláštňuje, jen zčásti poukazuje na sociální status určité osoby.⁵³

⁴⁹ srov. Розенталь, Д. Э., 2002, с. 93–94.

⁵⁰ srov. Химик, В. В., 2000, с. 13.

⁵¹ Розенталь, Д. Э., 2002, с. 93.

⁵² Химик, В. В. 2000, с. 14.

⁵³ srov. Розенталь, Д. Э., 2002; Химик, В. В., 2000.

V. V. Chimik však zdůrazňuje, že žádná ostrá hranice mezi žargonismy a slangovými výrazy není, neboť slang tvoří výrazy, které se do této „kategorie“ dostaly právě zdomácněním a popularizací žargonismů. Dalším důvodem, proč jsou tyto pojmy tak úzce spojeny, je ten, že i slang je koneckonců sociálně ohraničen – je to „jazyk“ spíše nižší než vyšší, spíše „jazyk“ mládeže než starších lidí a je orientován spíše na společnost bližší, užší. Rozdíl mezi výrazem *сленг* a *жаргон* je demonstrován také na porovnání slovních spojení *студенческий жаргон* a **воровской сленг*. Ale to, že jsou tyto hranice stále nevydělené dostatečně jasně, tedy přesněji řečeno o žádné hranice se nejedná, dokazuje i např. jen jednoduchý pokus s internetovým vyhledávačem (jak českým, tak i ruským), a totiž – spojení *воровской сленг* či *zlodějský slang* na internetu zcela běžně fungují.⁵⁴

Jinak na problematiku diferenciacie pojmů nahlíží O. A. Aniščenko, která ve své monografii postihuje vývoj označení mládežnického sociolektu. Žargon je zde chápán jako označení jazyků různých skupin (hlavně školní a mládežnický žargon), které do ruštiny vešlo s francouzskou sociolingvistickou školou v 19. století. Do té doby fungovaly pojmy jako „*слово техническое*“ či „*язык*“. Označení slang přišlo do ruštiny z anglického jazyka v 60. letech 20. století a autorka v podstatě poukazuje na to, že od 80.– 90. let 20. století je v lingvistice patrný posun od označení žargon k označení slang. Nicméně sama O. A. Aniščenko vychází z L. I. Skvorcova (Скворцов, Л.И., 1969) a zastává názor, že slang je jen určitý typ („*интержаргон*“) sociolektu, který vznikl z žargonů či argotu.⁵⁵

V *Lingvistickém encyklopedickém slovníku* najdeme pod heslem slang tato dvě chápání: „1) *то же, что жаргон (в отечественной литературе преимущественно по отношению к англоязычным странам)*. 2) *Совокупность жаргонизмов, составляющих слой разговорной лексики, отражающей грубовато-фамильярное, иногда юмористическое отношение к предмету речи.*“⁵⁶

T. G. Nikitinová v předmluvě svého výkladového slovníku mládežnického slangu definuje slang následovně: „*Термин сленг мы понимаем как синоним слова жаргон, которое обозначает социальную разновидность речи,*

⁵⁴ srov. Химик, В. В. 2000, с. 12-14.

⁵⁵ srov. Анищенко, О. А., 2010, с. 11–54; Скворцов, Л. И., 1969, с. 10–15.

⁵⁶ Ярцева, В. Н., 1990, online.

характеризующуюся, в отличие от общенародного языка, специфической (нередко экспрессивно переосмысленной лексикой и фразеологией, а также особым использованием словообразовательных средств).“⁵⁷ Tyto termíny se však liší svými kulturními a historickými konotacemi a tradicí jejich užívání. Slovo žargon, které získalo v minulých letech negativní citové zabarvení, je v současné době vytěšňováno poměrně novým slovem slang. Pojem slang pochází z angličtiny a původně označoval jen jazyk mládeže. Postupně se začal termín používat i pro označení profesní mluvy sociálních skupin aktivně se rozvíjejících sfér jako obchod či počítače, dnes je míra kolokability pojmu velmi vysoká.⁵⁸

Vidíme tedy, že chápání těchto pojmů jsou různá. My v naší práci, pro zjednodušení a také s přihlédnutím k české jazykové tradici, chápeme slang jako synonymum ke slovu žargon, přestože v dalších částech práce ponecháváme pojmenování žargon, pokud mluvíme o historii slangu.

2.2 Argot

Jedná se o uměle vytvořený jazyk uzavřené sociální skupiny (zloději, vězni apod., ale také děti), jehož cílem je utajení informace. To, co mluví za oddělené chápání výrazů argot a slang/žargon, je právě fakt, že argotismům společnost nerozumí, ale slangismům ano. Smysl některých pojmů z argotu se již tak odhalil, že přešly do slangu (např. *мочить* ve významu *bít* nebo *zabíjet*). Díky takovým přechodům do obecné mluvy, se vlastně z argotu stává slang. Tomuto procesu výrazně napomohla politická situace 20. století (u nás i v Rusku), kdy se do vězení dostávali lidé ze všech vrstev, a dále 80. a 90. léta, kdy byl zaznamenán nárůst kriminality. J. Suk podtrhuje skutečnost, že kriminálnictví jako takové zdemokratizovalo a že příznačnější by bylo pojmenování kriminální slang.⁵⁹

Setkáme se také s tvrzením, že argot je uzavřený lexikální systém, jenž zahrnuje zvláštní pojmenování sloužící úzkým sociálním skupinám, které nejčastěji spojuje profese či záliba (např. vojenský argot, sportovní, hudební, počítačový,

⁵⁷ Никитина, Т. Г., 2009, с. 3.

⁵⁸ srov. Никитина, Т. Г., 2009, с. 3.

⁵⁹ srov. Розенталь, Д. Э., 2002, с. 93–94; Suk, J., 1993, s. 21–40.

studentský atp.). Taková definice, jak uvidíme později, je vlastně totožná s definicí profesní mluvy, opět tedy narážíme na problém nejednotnosti terminologie a s ní spojené prolínání slovní zásoby.⁶⁰

Specifické místo zde zaujímá ruský argot, neboli *feňa* (taktéž *zločinecká hudba* „*блатная музыка*“). *Feňa* vznikla na přelomu 17. a 18. století v carském Rusku, jako jazyk zlodějů, žebráků, prostitutek, podomních obchodníků a dalších pochybných individuí a dále se formoval ve velkých městech. Ve slovní zásobě *feni* najdeme mnoho slov ze spisovného jazyka, ale s jiným významem (např. *фонарь* je podvod). Jedno označení také často mívá několik významů v závislosti na situaci (např. *вытерка* může být buď: 1) *moták*, vzkaz z vězení; nebo 2) lístek na vlak). Pro *feňu* však platí vše, co bylo řečeno výše, totiž že s obecnou demokratizací společnosti se mnoho slov dostává do jiných slangů (hlavně do mládežnického) a do obecné mluvy (např. *бабки* – peníze, *базарить* – povídat si, *борзеть* – být stále drzejší, *бухать* – chlastat, *расколоться* – začít mluvit během vyšetřování apod.). S rozpadem Sovětského svazu se začal jinak vyvíjet i kriminální jazyk, protože každá z bývalých členských zemí si jej dnes upravuje a vnáší do něj výrazy typické pro vlastní jazyk.⁶¹

2.3 Professionalismy

Professionalismy jsou výrazy, které patří mezi sociolekty, tzn. že se jedná o takové lexikální jednotky, jež v mluvené řeči používá určité profesionální, zájmové či sociální společenstvo lidí. Professionalismy jsou charakteristické pro skupiny lidí, které spojuje stejná profese. Jedná se o nespisovné odborné termíny, pro něž je typická jazyková úspornost a jednoznačnost. Professionalismy také vynikají vysokou informativností, která ale mizí v tom případě, kdy se s výrazem setkává laik. Každé pracovní odvětví má své professionalismy, stejně tak jako má své termíny.⁶²

Některé výrazy jsou známy široké veřejnosti (může se jednat o výrazy z oblasti medicíny, techniky, průmyslu apod.), většinou takové, které označují realie, s nimiž

⁶⁰ srov. Химик, В. В., 2000, с. 12–13.

⁶¹ srov. Dvořák, L., 1995; Grossmann, M., Roztočil, V., 2005; Дубягина, О. П., Смирнов, Г. Ф., 2003; Грачев, М. А., 1997, 2008.

⁶² srov. Розенталь, Д. Э., 2002, с. 92.

přijde do styku v běžném životě každý (např. *ухо-горло-нос* je označení pro otorinolaryngologa). Jiné jsou pochopitelné jen zasvěceným odborníkům v dané oblasti, jedná se většinou o nějakou úzkou specializaci (např. mezi chovateli akvariálních rybek, piloty apod.), která se nijak silně nedotýká běžného života. Zcela jistě existují i takové profesionalismy, které jsou vázány kromě profese i na určité prostředí a určitou skupinu lidí.

2.4 Nářečí a dialekty

Dialekty a nářečí se naší práci dotýkají opravdu jen okrajově, proto se omezíme na velmi stručnou charakteristiku.

Dialekty zahrnují velké množství výrazů, které se omezují na určité teritorium. Většinou se jedná o výrazy lidové a jejich nositelem je venkovská populace. Díky vlivu masmédií, internetu a literatury však dokáží zástupci těchto vrstev plynule přejít do spisovné ruštiny. V porovnání s naší situací jsou však ruská nářečí a dialekty relativně „v bezpečí“ a to především díky rozloze Ruska i politicko-ekonomické situaci.

Uvádíme několik skupin, do kterých se dají dialektismy dle svého původu rozdělit. Vedle fonetických, morfologických a slovtvorných jazykových prostředků jsou zajímavější z našeho pohledu dialektismy etnografické (slova, která pojmenovávají předměty, jež jsou pro dané teritorium typické, a někdy ani nemají ekvivalent v jazyce spisovném), lexikální (slova, která mají ve spisovném jazyce ekvivalent, avšak na daném území se v mluvené řeči používá ekvivalentu místního) a lexikálně-sémantické (většinou se jedná o homonyma spisovných slov, která mají v daném dialektu jiný význam).⁶³

2.5 Obecná mluva – *просторечие*

„Просторечие – стиль речи, находящийся за рамками литературного языкового стандарта, свойственный необразованным или малообразованным людям, обусловленный употреблением множества просторечных слов и выражений и ограниченностью употребления синтаксических единиц

⁶³ Розенталь, Д. Э., 2002, с. 88–89.

(моделей).⁶⁴ Obecná mluva (nebo také městská mluva, rus. *просторечие*) je chápána jako jazyk nevzdělané či méně vzdělané části městského osídlení. Setkáme se s ní v mluvené řeči i v psané podobě (soukromá korespondence mezi lidmi pocházejícími ze stejného prostředí), ale sféra užití je poměrně úzká. Většinou se jedná o každodenní záležitosti (rozhovory u lékaře, v obchodě, ve dvorech sídlišť apod.) a rodinnou konverzaci. Důležité je podotknout, že obecná mluva není prostý mluvený jazyk, ale jakýsi interdialekt, odklánějící se od normy.⁶⁵

Obecná mluva jako taková je původně vlastně dialektem, proto můžeme odlišit slova původní a novější, která přešla z různých oblastí slangu a z jiných dialektů. Obecná mluva se projevuje jak po stránce fonetické (místo *здравствуйте* [здрa'сте], *процент* místo *процэнт*), tak i morfologické (místo *хотите* **хочете*) a lexikální (*шибко* ve významu *быстро*, *шарахнуть* místo *ударить*). Takováto slovní zásoba je vždy citově zabarvená. Výrazné jsou také změny v oblasti syntaxe, např. řízení sloves (**смеяться с кого* místo *смеяться над кем*) či použití předložky *с* místo *из* (*вернулся *с магазина*).⁶⁶

V současné lingvistice není jasně vyděleno, co se považuje za obecnou městskou mluvu a co za obecný slang. Tyto pojmy bývají nejčastěji vnímány jako synonymní, v kapitole věnované obecnému slangu (viz kap. 3.2) se pokusíme tento problém osvětlit. Obecně však platí, že obecná mluva je na rozdíl od slangu srozumitelná všem mluvčím.⁶⁷

Z našeho pohledu nemá obecná mluva v češtině svůj přesný ekvivalent, nejvíce se však podobá obecné češtině a jazyku nižších vrstev. Obecná čeština je kromě jiného charakteristická především defektní flexí (*dobrej, veselej* apod.), pro obecnou ruštinu toto zcela neplatí, ačkoliv bychom našli příklady i tam (nesprávné užití plurálu *учители* místo *учителя* apod.).

⁶⁴ Романова, Н. Н., 2012, с. 334.

⁶⁵ SГOV. Химик, В. В., 2000, с. 11–17.; Розенталь, Д. Э., 1976.

⁶⁶ SГOV. Химик, В. В., 2000, с. 11.; Ярцева, В. Н., 1990, online

⁶⁷ SГOV. Химик, В. В., 2000, с. 57.; Ярцева, В. Н., 1990, online.

2.6 Ruský mat

Poslední podkapitolu věnujeme jazykovým prostředkům, které se nacházejí ze všech uvedených prostředků na pomyslném žebříčku nejniže. Nejedná se jen o vulgarismy, mat je obscénní slovní zásoba, jejíž základ tvoří hlavní tři slova – x^*i , nu^*da , $e^*amь$.⁶⁸

Co se týče vulgarismů, samotný termín pochází z latinského *vulgaris*, česky *běžný, obvyklý, lidový*. Výrazy označované jako vulgarismy jsou slova hrubá, nekorektní (např. místo *лицо морда*, místo *умереть сдохнуть* apod.). Oproti tomu mat (v ruštině *мат, матерный язык, материцина*) je slovní zásoba tak vulgární, že je na veřejnosti cenzurována. Zároveň se ale jedná o slova s doslova sakrálním významem (tímto „jazykem“ mohli hovořit jen dospělí, zasvěcení), najdeme je v historických pramenech (na březových listinách) a podle všeho dříve hrála roli zaříkadel. Slova označovaná jako mat jsou tvořena od slovanských slovotvorných základů x^*j -

nu^*d -, e^*/e^*a -, a také bl^*d ' - (celkem je těchto slov sedm, ta další jsou *ел^*a*, *ман^*a*, *му^*e*). V současném ruském jazyce, hlavně pak v jazyce mládeže, se dnes velmi často setkáváme se slovy (nejčastěji slovesy), která jsou především od prvních tří slovotvorných základů utvořena. Tato jazyková hra vlastně představuje širokou škálu slovotvorných procesů platících pro tvorbu sloves obecně. Slovesa takto vzniklá často označují nějaký nespécifický děj, některá slova jsou dokonce desémantizována a užívají se v roli citoslovcí či slov vycpávkových.⁶⁹

Tato slova jsou hluboce urážlivá a dlouhou dobu představovala nejen pro lingvistiku tabuizované téma. Mezi první, kdo se nebál s takovou slovní zásobou vystoupit na veřejnosti a dokonce ji publikovat, patří bezesporu spisovatelé E. Limonov a V. Sorokin, kteří tímto počinem šokovali ruské publikum (Sorokinovy knihy byly dokonce veřejně páleny). Tak či onak, tato vrstva lexika byla součástí ruského jazyka odjakživa a skrytě ji ve svých dílech užíval například i Puškin. Jazykové hře se meze nekladou, a protože není vždy vhodné užít v emocionálně vypjaté situaci slovo z „ruské trojky/čtyřky“, jejich místo zastupují slova zvukově

⁶⁸ srov. Кравченко, Е. А.; Редькин, С. В., 2015; Ахметова, Т. В., 1997.

⁶⁹ srov. Кравченко, Е. А.; Редькин, С. В., 2015; Ахметова, Т. В., 1997.

podobná, avšak neutrální (za názorný příklad můžeme považovat citoslovce *блин*, jež se užívá jako zástupné pro slovo *бли*дъ*).⁷⁰

⁷⁰ srov. Кравченкова, Е. А.; Редькин, С. В., 2015; Ахметова, Т. В., 1997.

3 Mládežnický slang v ruštině

V současné rusistice je nejhluběji prozkoumán systém obecné mluvy. Argot a žargon/slang jsou nehledě na dostatečné množství vědeckých statí a článků prozkoumány méně systematicky. Nejednotnost v terminologii vede k rozrůzněnosti přístupů v bádání, patrné jsou mezery v teoretickém vymezení i lexikografickém popisu mládežnické mluvy, zejména slangu. Není vyloučeno, že jednou z příčin této situace jsou politické a sociální aspekty života v Rusku. Mládežnický slang totiž neodráží jen věk mluvčího, ale především dobu, v níž mluvčí žije.⁷¹

Mládežnický slang je jazyk, jehož pomocí spolu komunikují mladí lidé (uvádí se věk od dvanácti do dvaadvaceti let, ale je třeba podotknout, že takové vymezení je zcela orientační), jež můžeme podle věku rozdělit do dvou skupin, na základě čehož můžeme vydělit slang školní a studentský.⁷²

„Характерные особенности (...): активное употребление, открытость, легкий переход в разговорную речь различных слоев населения, обилие заимствований (англицизмов) и жаргонизмов, созданных на базе английских (и интернациональных) корней (...).“⁷³

3.1 Z historie mládežnického slangu

Nejdůležitějším faktorem, který má vliv na jazykové změny ve společnosti, je oslabení vlivu dospělých (kteří s sebou nesou pozitivní tradice) na mládež v období společenských katastrof, jako jsou revoluce, války, epidemie apod. Konec 18. století ve Francii (Velká francouzská revoluce) je příznačný vulgarizací národního jazyka, analogii v ruštině hledejme např. ve 20. letech minulého století.⁷⁴

Historie mládežnického slangu v našem chápání je obvykle dělena do tří zásadních vln:

⁷¹ srov. Никитина, Т. Г., 2009, с. 3–6.

⁷² srov. Михальченко, В. Ю., 2006, online.

⁷³ Михальченко, В. Ю., 2006, online.

⁷⁴ srov. Химик, В. В., 2000, с. 42–43; Никитина, Т. Г., 2009, с. 3–6.

1) Ve 20. letech byl v souvislosti s občanskou válkou a vůbec s celým revolučním děním zaznamenán v ruských městech (od roku 1922 sovětských) velký nárůst počtu bezprizorných dětí. Slova a fráze z jejich žargonu („*блатная музыка*“, „*блатный язык*“) začaly postupně obohacovat řeč mládeže obecně.⁷⁵

2) Druhá vlna, která se projevila hlavně v 50. letech, je spojena se subkulturou tzv. „stiljagů“ (*стиляги*). Za „stiljagy“ byla považována mládež, která nesouhlasila se sovětskými stereotypy, jednotvárností hudby, módy i životního stylu. „Stiljagové“ se odlišovali svou apolitičností, cynismem, pestrým oděvem a samozřejmě způsobem svého projevu. Tato subkultura, která se se rozšířila především v Moskvě a Leningradě, si vzala za vzor americký životní styl (mezi sebou se „stiljagové“ nazývali „*штатники*“, „*штатники*“) a vůbec západní módu jako takovou. Jejich slang se vyznačoval hlavně přejímkami z angličtiny ale nejen to. Některá slova zůstala v aktivní řeči mládeže doposud, jen se posunula jejich sémantika, např. *тыса* (*тысовка*, *тысоваться*) od angl. *to sit* – sedět původně jako posezení, *покес*, dnes ve významu *pařba*, párty; *чувак* – zasvěcený člověk, vlastní, dnes s významem *týpek*, *chlápek* nebo *kámoš*, časté jako oslovení.⁷⁶

3) 70. léta jsou ve znamení stagnace (*застой*) a jsou spojena se vznikem neformálních skupin mládeže, které svým jazykovým kódem dávaly najevo svůj nesouhlas s oficiální ideologií. Největší význam měl asi tzv. Systém („*Система*“), společenství hippies, jenž v Sovětském svazu v té době prudce nabýval na popularitě. V 80. letech pak vznikají rozmanité mládežnické skupiny – *панкáči*, *zlatá mládež*, přívrženci Krišny *krišňáci*, *ljubeři* (*люберы*), kteří propagovali kulturistiku, bojový sport a sport jako takový, přívrženci Agni jógy, *rockeři* a *motorkáři*. Mnohé z těchto skupin se snažily vytvořit svůj vlastní slang a jednotlivá slova a fráze se pak dostaly do obecného mládežnického slangu.⁷⁷

Ruský mládežnický slang 70. a 80. let byl zkoumán velmi aktivně, ale vždy s přihlédnutím k určitému aspektu. Lingvisty zajímaly především otázky přechodu argotismů do mládežnické řeči a také etymologie a význam lexikálních jednotek daného sociolektu (J. G. Borisovová-Lukašanec 1980, 1983; K. N. Dubrovinová 1980; V. S. Jelistratov 1994, 2000; P. V. Licholotov 1994, 1997; V. M. Mokijenko 2000;

⁷⁵ srov. Кордонский, М., 2012-2015, online; Никитина, Т. Г., 2009, 3 – 6.

⁷⁶ srov. Никитина, Т. Г., 2009, s. 3–6; *Стиляги*, 2014, online.

⁷⁷ srov. Никитина, Т. Г., 2009, s. 3–6.

L. A. Radzichovskij, 1989; R. I. Rozinová 2003; M. A. Gračev 1997, 2006; L. I. Skvorcov 1969 a další).

To, co dnes nazýváme mládežnickým slangem, se zformovalo s novým systémem, tedy v 90. letech, a toto období (až po současnost) můžeme považovat za čtvrtou vlnu. Na přelomu nového tisíciletí Rusko zaplavila vlna fotbalových hooligans (výtržníků), aktivně se rozvíjela subkultura hip-hopu, rapu, graffiti a breakdance, zvýšení životní úrovně vedlo a vede k oblibě různých druhů extrémních sportů, počítačových her apod. Největší roli dnes hraje ale internet, internetový humor, možnost stručného až zkratkovitého vyjadřování, spojení s celým světem.⁷⁸

V Rusku také pravidelně docházelo k amnestiím, což bylo jedním z důvodů, které vedly k tomu, že se do běžné řeči dostávalo a dostává stále více lexikálních jednotek pocházejících z kriminálního prostředí. Jazyk se tak stává hrubším a vulgárnějším a z pohledu starších generací můžeme tento proces nazvat úpadkem, třebaže se jedná o pouhou změnu, vývoj. Obecně můžeme říci, že ruský jazyk (stejně jako český) stále více tíhne k demokratizaci, která se odráží v aktivním užívání substandardních lexikálních jednotek např. v textech médií i v dílech současné ruské literatury (V. Pelevin, V. Makanin, M. Veller, V. Sorokin, V. Tokarevová, L. Ulickaja a další). Ovšem neznalost významu daných lexikálních jednotek může značně ztížit recepci mnohých textů současné publicistiky a umělecké literatury.

3.2 Druhy ruského slangu

V. V. Chimik vyděluje čtyři základní úrovně substandardních jazykových projevů od nejranějšího věku dítěte:⁷⁹

- Dětská řeč

První úroveň je období od dvou až tří let zhruba do šesti let dítěte. Je to doba, kdy dítě hledá a učí se přidávat k objektům kolem sebe jména. Dítě se seznamuje s jazykovým systémem a lexikálními a slovtvornými zákony, přičemž některé jsou pro ně nepochopitelné. Dítě na základě svých znalostí dokáže vymýšlet analogicky nová pojmenování, jeho myšlení je konkrétní a předmětné. Tento věk se vyznačuje

⁷⁸ srov. Никитина, Т. Г., 2009, с. 3–6.

⁷⁹ srov. Химик, В. В., 2000, с. 33–67.

u dítěte hyperkorektností, tedy tendencí opravovat pro ně nelogická pojmenování a zaměňovat je logickými. Autor uvádí některé příklady: např. modřina není *синяк*, pokud je červená, ale *красняк*; dobře maluje ne *художник* (od *худо*), ale *хорошник*; velká myš je *мыха*; a *деревня* je místo, kde roste hodně stromů – *деревьев*. Toto období je charakteristické také negativním přijímáním metafor a idiomů, frazeologismů jako takových. Děti kriticky hodnotí výrazy, které nemají přímou sémantiku, a chápou je doslovně (např. *повесить голову, упасть в обморок*).

V šesti až sedmi letech toto období končí, dítě začíná přijímat mnohoznačnost slov a podřizuje se jazykové normě jako takové a střídá jej období socializační, kdy dítě přijímá „jazyk dospělých“ se všemi jeho pravidly.

- Slang dospívajících

Druhá úroveň či druhé výrazné období, zhruba od jedenácti do sedmnácti let, je období teenagerovské. Toto období je charakteristické tím, že dospívající chce být hlavně jiný než ostatní, což zpočátku znamená především být jiný než dospělí. Právě tento proces přispívá velkou měrou k adaptaci dospívajících ve světě dospělých a k nalezení jejich místa v něm. Paradoxní je tendence někam patřit, tendence stádnosti. V tomto věku dospívající hledá vzory už ne mezi dospělými, ale mezi svými vrstevníky, chce být jako ostatní, ale ne jako všichni, chce být podobný jen těm svým. Teenageři se tak stávají metalisty, rapery, emo, gothic, zlatou mládeží apod. Charakteristické jsou pro tento věk výrazné módní doplňky, je důležité na sebe upozornit tak, že si to ostatní zapamatují.

Co se týče mluveného projevu typický je odklon od jazykových norem a tíhnutí k tomu, co konvenční společnost nepřijímá. Dospívající má pocit, že spisovný jazyk bravurně ovládá a jeho užívání se pro něj stává nezajímavým, naopak ho lákají substandardní jazykové prvky, které mohou jeho řeč „zkrášlit“ a vyjádřit tak lépe jeho protest proti konzumní společnosti, která se chová podle pravidel. Jazyk mládeže je plný metafor, vtípu, eufemismů, patrný je sklon k jednoduchosti a jazykové ekonomii. Nezanedbatelný je jistě vliv angličtiny a internetu. Ruský jazyk se zdá mládeži málo emocionální a dali by přednost angličtině, francouzštině, španělštině (stejná tendence

je patrná i u nás, o čemž vypovídá rostoucí obliba angličtiny a stále rostoucí neoblíbenost češtiny jako školního předmětu).⁸⁰

Mezi nejčastější slova mládeže (zhruba od jedenácti do sedmnácti let) patří např.⁸¹:

лайкнуть – „označit něco na sociálních sítích kladně“, „líbí se mi“, *like*;

прикольный – ve smyslu „dobrý“, „líbíci se“;

хлебушек – „hloupý člověk“ („у него мозгов, как у хлебушка“⁸²);

хасла – *hustej, skvělej* člověk, z angl. *hussle* – „ten, kdo vydělává peníze nelegálním způsobem“, z amerického rapu;

оры – ve smyslu „válím se smíchy“ („это так смешно, аж оры“⁸³),

тамблер гёрл – „dívka s hustým obočím nalepující si na obličej blýskavé doplňky a vykládající vlastní fotografie v sociálních sítích, od sociální sítě mikroblogů Tumblr., která umožňuje sdílení prakticky čehokoliv“;

лол – hodnocení velmi směšné situace, z angličtiny – *lol* (loughing out loud);

задрот – označení toho, kdo tráví příliš mnoho času hraním počítačových her. Pojem *задрот* je uveden i ve výkladovém slovníku mládežnického slangu T. G. Nikitinové, avšak ve významu ošklivý, nepříjemný a hloupý člověk, materiál pochází z roku 2006. Vidíme tedy, jak se význam slova posunul.⁸⁴

Důležité je poznamenat, že právě slova, která jsme nyní uvedli jako příklady, patří k té části slovní zásoby, která se často obměňuje a podléhá módním výstřelkům. Také jednotlivci (uživatelé této slovní zásoby) mohou mít na význam slov různé názory. Většinu těchto módních slov tedy nenajdeme v tištěných slovnících, neboť platnost jejich užití mívá velmi krátké trvání. Není však vyloučeno, že některé výrazy se ustálí a stanou se součástí obecného slangu.

Pro toto věkové období je typický sklon k chuligánství, ať už opravdovému či jen hranému. Proto se pro mládež stává tak přitažlivou slovní zásoba světa kriminálních, se kterou se někteří bezprostředně v každodenním životě setkávají.

⁸⁰ srov. Химик, В. В. 2000, с. 33–67; *Сленг школьников, понимают ли учителя*. 2013, online.

⁸¹ srov. Никитина, Т. Г., 2009; *Учим сленгу маму*. 2015, online; *Поговорим?* 2012, online; *Сленг школьников, понимают ли учителя*, 2013, online; Кордонский, М., 2012–2015, online.

⁸² *Учим сленгу маму*. 2015, online.

⁸³ *Учим сленгу маму*. 2015, online.

⁸⁴ Никитина, Т. Г., 2009, с. 245.

Výrazy z této oblasti pak díky častému užívání mohou vejít do běžně užívané hovorové řeči (tak se stalo např. se slovy *шпана* – *sebranka*, *шантрапа* – *grázl*). Přímo z kriminálního žargonu (*блатной музыки*) pochází i další dnes běžně užívaná slova, třebaže se jejich sémantika posunula, zjemnila (*пацан* – dnes ve významu „kluk“, v kriminálním jazyce „mladý zloděj“). Podle Gračevova výzkumu používají mladiství argotické výrazy zejména proto, že jsou pro ně zajímavější a vtípnější. Více než polovina dotazovaných však odpověděla, že tyto výrazy pokládá za plně normalizované.⁸⁵

Co se týče samotného pojmenování jako procesu, jedná se již o sekundární nominaci, nejde jen o poznání předmětu, jak tomu je v mladším období, ale o poznání vztahu k předmětu.

V takovém období se mění i vzory mládeže, a tak pro dnešního teenagera bude jen stěží vzorem letec, jako tomu bylo po válce, ale spíše vychytralý bohatý podnikatel v nablýskaném cadillacu. Tento přístup k životu je však charakteristický zejména pro nejmladší věkové skupiny tohoto období, s přibývajícimi roky se mění, a v lepším případě cyničnost vystřídá racionalita a strýzlivost.

- Profesně orientovaný mládežnický slang

Třetí úroveň lexikálního substandardu mládeže staršího věku (přibližně od sedmnácti let) představuje podle V. V. Chimika⁸⁶ profesně orientovaný mládežnický slang, přesněji řečeno různé typy slangu. Ty vznikají ve zralejších skupinách mládeže, jež spojují společné zájmy či povinnosti. Tak mluvíme např. o slangu vojenském (neboť v Rusku platí vojenská povinnost), studentském, slangu mezi sportovci, narkomany apod.

Uživatelé jazyka, představitelé takových skupin, se snaží do své sféry vnést něco nového, snaží se o přesnější, výstižnější, ale stručnější nominaci, která je zároveň expresivní. Tak například mezi studenty rozšířené slovo *хвост* zcela výstižně pojmenovává to, co v našem prostředí nazveme nejspíše *rest* („*Mám ještě nějaký resty v biologii.*“). Ruské slovo však přesně pojmenovává to, co vláčíme za sebou, třebaže bychom se toho už raději zbavili; pojmenování v sobě nese i tento komický podtext.

⁸⁵ сгов. Химик, В. В., 2000, с. 33–67; Грачев, М. А., 1997, с. 25–27.

⁸⁶ сгов. Химик, В. В., 2000.

V prostředí programátorů funguje slovo *чайник* jako označení začátečníka nebo nezkušeného uživatele („Я в *чешском* полный чайник.“). Mezi vojáky slovo *дембель*, které označuje vojáka, jemuž do demobilizace scházejí poslední týdny. Vidíme tedy, že některá neutrální slova získávají expresivní nádech, jde o tzv. renominační.

To, co charakterizuje všechny profesně zaměřené typy slangu, je především stále přetrvávající tendence vydělit se od ostatních, tvůrčí myšlení a samorealizace, vtip, posměch, ironie, snaha překvapit. Uvedme nyní několik příkladů studentského slangu:

автомат – automatický zápočet „za docházku“, řečová hra využívá zkracování i komického efektu představy zbraně

универ, препод – dvě zkrácením vytvořená slova, která svědčí o řečové ekonomii, *университет* → *универ*, *преподаватель* → *препод*; v našem studentském prostředí se můžeme setkat s označeními s jinou motivací, pro univerzitu či fakultu se používá pojmenování *škola* či *ústav*.

сечь (в чем-то) – „velmi dobře něco umět“, „chápat“, *válet*; *свалить* – „vzdálit se odněkud“, *здеjchnout se*, *здрhnout*, *выпаřit se*;

u posledních dvou příkladů sloves vidíme podobnou motivaci v ruštině i v češtině, jedná se o přenesení původního významu, pojmenování jsou obohacena o komický podtext.⁸⁷

V dalších sférách profesně zaměřené mluvy fungují podobné principy tvorby pojmenování. Mezi počítačovými uživateli je rozšířeno mnoho slov, které vycházejí z anglické podoby slova (např. uživatel – *юзер* od angl. *user*) a mohou být různě modifikována. Slang počítačových uživatelů se nejvíce blíží profesní mluvě, neboť je postaven na odborných názvech a specifické terminologii. Dále se můžeme setkat s vlastním jazykem počítačových hráčů, hráčů pokeru atp. Stejně tak existuje slang hudebníků či hudebních fanoušků. Řeč narkomanů a dealerů se nejvíce blíží argotu, neboť je zde nejvíce patrná snaha o zašifrování pojmenování. Mladí či amatérští herci mají svá specifická pojmenování, stejně tak sportovci různých odvětví. Téměř každá sféra nějakého profesně zaměřeného zájmu si vytváří svůj specifický lexikon, jehož znalostí se většinou může pyšnit jen člen té či oné skupiny. Jako zvláštní, avšak

⁸⁷ *сгов.* Химик, В. В., 2000, с. 33–67; Никитина, Т. Г., 2009.

názorný příklad, sociolektu z našeho prostředí můžeme zmínit „maminkovštinu“, řeč maminek.⁸⁸

- Obecný slang

Čtvrtou úroveň mládežnického slangu tvoří tzv. obecný slang. Slovní zásoba obecného slangu vychází z jazyka sociálních skupin, jež spojují zájmy, profese či sociální prostředí. Je to soustava nenormativních lexikálních jednotek, které se vyznačují relativně vysokou stabilitou a mají tendenci k rozšíření sféry užívání, a tím i největší šanci stát se součástí lexikonu obecné mluvy.⁸⁹

Na příkladech, které budou následovat, si ukážeme, že většina pojmenování z obecného slangu pochází z argotu či sociálních žargonů. Došlo u nich jen k sémantickému posunu:

балдеть – v řeči narkomanů má toto sloveso význam „přijímat omamné látky a pociťovat jejich účinky“ (do češtiny můžeme přeložit jako *dávat* „*Ta dává!*“); v obecném slangu má sloveso význam „mít velmi rád“ (až fanaticky), *být do někoho blázen*, něco/někoho *žrát* („*Я балдею от тебя.*“)⁹⁰;

кайф – v řeči narkomanů znamená stav opojení (*rauš*) či samotnou drogu (*белый кайф* – *heroin*), v řeči alkoholiků taktéž opojení; odvozené je verbum *кайфовать* – tedy zažívat daný stav (*být v rauši*); do obecného slangu přešla tato slova (a slovní spojení s nimi) ve významu „požitek“, „radost“, „jakýkoliv velmi příjemný pocit“, *paráda*, *pohoda* aj.⁹¹;

клевый – původně z kriminálního žargonu, v obecném slangu ve významu „skvělý“, *báječný*, *parádní*⁹²;

крытой – taktéž z kriminálního žargonu, v obecném slangu ve významu „zasluhující respekt“, „úspěšný“, *hustej*, *drsnej*⁹³;

⁸⁸ srov. Химик, В. В., 2000, с. 33–67; Koukolík, F., 2008, online; Chejnová, P., 2014.

⁸⁹ srov. Хомяков, В. А., 1971, с. 38.

⁹⁰ srov. Никитина, Т. Г. 2009, с. 39–40.

⁹¹ srov. Никитина, Т. Г., 2009, с. 303–304.

⁹² srov. Никитина, Т. Г., 2009, с. 338.

⁹³ srov. Никитина, Т. Г., 2009, с. 388–389.

крыша поехала – v řeči narkomanů ve významu „stav euforie“, „šílenství“; v obecném slangu ve významu „zbláznit se“, *zvennout se*, můžeme překládat českými frazeologismy typu *šplouchá mu na maják*, *ruplo mu v bedně*, apod.⁹⁴

прикид – původně ze slangu teenagerů, skupin, jež sblíží určité typ hudby, v obecném slangu má význam „módní oblečení“, *vohoz*, *hadry*⁹⁵;

тусоваться – původně v řeči hippies ve významu „být hippie“, „vést takový životní styl“, „scházet se s hippies“; v obecném slangu funguje toto sloveso ve významu „trávit čas ve skupině lidí s podobnými zájmy“, „scházet se s někým“, „chodit s někým“, „žít s někým“, „být na party“; v češtině funguje podobně taktéž mnohoznačné *pařit* („*Pátek. Jdeme pářit.*“ „*Honza ted' paří s Veronikou.*“); odvozené substantivum *тусовка* – *pařba*, „party“, „akce“⁹⁶

чывак – z žargonu „stiljagů“, v obecném slangu ve významu „kluk“, „muž“, „týpek“⁹⁷

Slovesa z žargonu narkomanů (ta, která popisují euforii) a slova od nich odvozená slouží v obecném slangu především k vyjádření pocitů radosti, příjemných duševních i tělesných stavů nebo i údivu. V každém případě se jedná o slova silně emocionálně zabarvená (*балдеть*, *кайфовать*, *ловить кайф* apod.). Slovní zásoba, jež přechází do obecného slangu z různých typů slangu uzavřených skupin a společností, se tímto zbavuje negativního podtextu, např. tak tomu bývá u slovní zásoby původem z mluvy kriminálních živlů.⁹⁸

Obecný slang, jakožto slang (nejen) mládeže jako takový, do jisté míry ztrácí základní charakteristickou vlastnost slangu – tj. tendenci k vydělení a užívání v uzavřeném kruhu uživatelů, neboť obecný slang má své místo nejen v řeči mládeže, ale i v běžné řeči rodičů, tedy části populace ve středním věku. Tím se stále více přibližuje k obecné mluvě a rozeznat jejich hranice se stává čím dál tím náročnějším, ne-li nemožným úkolem. Výrazy z obecného slangu mají silný příznak emocionální, hodnotící, obrazně eufemistický či ironický a stávají se spíše prostředkem estetizujícím promluvu subjektu než prostředkem, který slouží k vydělení se

⁹⁴ srov. Никитина, Т. Г., 2009, с. 391.

⁹⁵ srov. Никитина, Т. Г., 2009, с. 662.

⁹⁶ srov. Никитина, Т. Г., 2009, с. 859.

⁹⁷ srov. Никитина, Т. Г., 2009, с. 967.

⁹⁸ srov. Химик, В. В., 2000, с. 33–67.

a vyjádření příslušnosti k nějaké sociální skupině. Obecný slang totiž není ohraničen sociálními aspekty, jako je věk, vzdělání, povolání nebo společné zájmy.⁹⁹

Obecný slang bývá označován také jako „nová obecná mluva“ („*новое просторечие*“), ale A. S. Bukalov ve svém článku cituje profesorku R. I. Rozinovou, která se snaží dokázat, že směšovat obecný slang a obecnou mluvu by nebylo správné. Obecná mluva je totiž řeč málo vzdělaných obyvatel, kterým jsou ve většině případů cizí spisovné varianty slov, kdežto lexikum obecného slangu ve svých promluvách používají k ozvláštňení lidé všech vrstev. Obecný slang se také vyskytuje v tisku, což neplatí o obecné mluvě. Do obecného slangu se dostávají slova z jiných sfér jazyka, což svědčí o jeho druhotnosti – obecná mluva je primárním jazykem určité vrstvy.¹⁰⁰

⁹⁹ srov. Химик, В. В., 2000, с. 33–67; Кудрявцева, Л. А., 2005, online; Букалов, А. С., 2013, online.

¹⁰⁰ srov. Кудрявцева, Л. А., 2005, online; Букалов, А. С., 2013, online.

4 Způsoby tvoření lexikálních jednotek mládežnického slangu

Mládežnický slang jako takový slouží za prvé: komunikaci jedné věkové skupiny, za druhé se odlišuje vázaností na realie světa mladých lidí a za třetí je v něm obsaženo poměrně velké množství vulgárních slov. Nyní se budeme podrobněji věnovat tomu, jak lexikální jednotky mládežnického slangu vznikají.

4.1 Přejímání

V současném mládežnickém slangu převládají dvě tendence tvoření pojmenování, a totiž:

- 1) přejímání z angličtiny, kdy se nejčastěji přejímá anglický slovotvorný základ slova a začleňuje se do ruského gramatického systému přijetím ruským sufixů; takové slovo přirozeně přechází k určitým vzorům, podle kterých se následně ohýbá;
- 2) přejímání pojmenování z oblastí řeči deklasovaných společenských vrstev, kde dochází k výrazné melioraci významu.

Pro obě tyto tendence je však charakteristické zachování vydělujícího rysu, slova si tedy zachovávají jistou příznakovost, kterou mohou až postupem času ztratit (např. *компьютер*).

Jednou z příčin tak prudkého nárůstu nového lexika v mládežnickém slangu je samozřejmě nezastavitelný rozvoj světa techniky. Technologická revoluce s sebou několikrát za měsíc přináší méně či více významná slova, a každé takové slovo zákonitě musí dostat svůj název. A protože drtivá většina těchto slov se rodí v Americe či v Evropě, dostává se k ruskému mluvčímu toto slovo primárně v jazyce anglickém, neboť ruština pro takové slovo ekvivalent nemá. A tak se do ruštiny dostane původní termín. Termíny však často bývají pro ruské mluvčí neuchopitelné a jen těžce se s nimi manipuluje v každodenním životě, a tak vzniká tendence zkracování a zjednodušování takových slov.¹⁰¹

¹⁰¹ *слов. Дьяков, А. И., 2003, online.*

Jednou z oblíbených činností mládeže je hraní počítačových her. Tato oblast je též pramenem nových slov, k nimž můžeme přiřadit nejen slova přejatá, ale i zcela nově vytvořená jako např. *бродилка* – „hra, ve které musí hráč chodit, hledat východ a plnit různé úkoly“; *квакать* – „hrát hru Quake“ (vznik na základě fonetické asociace) apod.¹⁰²

Lexikální jednotky z cizího jazyka se do ruštiny dostávají několika způsoby. Prvním z nich je fonetický přepis anglického slova do ruštiny, který ne vždy odpovídá výslovnosti výchozího jazyka¹⁰³:

девайс z angl. *device* – „zařízení“, „přístroj“;

принтер z angl. *printer* – „tiskárna“;

гаджет z angl. *gadget* – „malý technický předmět se zvláštní funkcí“;

фича z angl. *feature* – „znak“, „vlastnost“, „charakteristika“.

Dále se setkáváme se zkrácenými variantami označení, která se v jazyce již zabydlela¹⁰⁴:

комп = компьютер;

ноут = ноутбук;

инет/нет = Интернет (odsud i zkratkové slovo *рунет* = русский Интернет, ruská doména *.ru*).

Dalším způsobem je přijetí cizího slovotvorného základu slova a morfologická deformace podle pravidel ruského jazyka¹⁰⁵:

апликауха z angl. *application* – označení pro „aplikaci“, „přídavný program“;

коннектиться z angl. *to connect* – „spojovat se pomocí počítače“;

кликать z angl. *to click* – „tisknout tlačítko myši“, „klikat“;

репостнуть z angl. *to repost* – „sdílet informaci na stěně sociální sítě“;

гамать z angl. *to game* – „hrát“ (počítačovou hru);

шпилить z něm. *spielen* – „hrát“ (1. *шпилить во что* – „hrát něco“, 2. *шпилить кого* – „mít pohlavní styk s někým“);

крипово z angl. *creepy* – „děsivý“, „příšerný“;

¹⁰² srov. Никитина, Т. Г. 2009.

¹⁰³ srov. Вальтер, Х., 2004; Никитина, Т. Г. 2009.

¹⁰⁴ srov. Вальтер, Х., 2004; Никитина, Т. Г. 2009.

¹⁰⁵ srov. Вальтер, Х., 2004; Кордонский, М., 2012–2015, online; Никитина, Т. Г. 2009.

рулить z angl. *to rule* – „vládnout“, „řídit“, ve významu „být hlavní“, „nejlepší“; odvozená slovesa: *разрулить* – „vyřešit problém“, „dostat se z něčeho“; *подрулить* *вырулить*;

Přejímání cizích slov či základů slov se netýká jen sféry technologií, třebaže hlavně díky internetu se do mluvy mládeže dostávají. Tato slova ale mají blízko k termínům, nebo jimi přímo jsou; nejpřesnější bude zařadit taková slova k profesionalismům. Od profesionalismů se liší lexikální jednotky, které byly do ruštiny převzaty za účelem obohacení slovní zásoby, přestože neutrální slovo pro daný význam v jazyce, do kterého se přejímá, existuje. Taková slova nazýváme barbarismy (варваризмы). Mezi taková slova, která mládež poměrně často používá v každodenních situacích, patří např.¹⁰⁶:

бакс z angl. *buck*, neutr. *доллар* – „dolar“;

герла z angl. *girl*, neutr. *девушка* – „dívka“;

фейс/фэйс – z angl. *face*, neutr. *лицо* – „tvář“, „obličej“;

мейбл z angl. *table*, neutr. *стол* – „stůl“ (odtud nyní už méně často používaný frazém *фейсом об мейбл* – „spadnout údivem“, „někomu spadla čelist údivem“, o nepřijemnosti);

френд/фрэнд z angl. *friend*, neutr. *друг, приятель* – „přítel“, „kamarád“; *френдить/френдить* – z angl. *make friends, become friends*, neutr. *подружиться* – „spřátelit se“ (přešlo ze sociálních sítí – „přidat si někoho do přátel“);

митинг z angl. *meeting*, neutr. *встреча* – „porada“, „schůze“, „setkání“ (od významu „velké shromáždění“ nyní přechází k významu „soukromá schůzka“).

Přístupnost ruštiny cizím vlivům je dána historicky (přes Byzanc to byl vliv řečtiny, tatarštiny, později němčiny a francouzštiny). Oproti tomu má čeština od dob národního obrození spíše sklony k purismu, což platí i v dnešní době, kdy se i do češtiny dostává mnoho anglicizmů (srov. čes. *prohlížeč*, rus. *браузер* z angl. *browser*; čes. *rozhraní*, rus. *интерфейс* z angl. *interface*, čes. *dokument*, rus. *файл* z angl. *file*, čes. *ovladač*, rus. *драйвер* z angl. *driver* apod.).¹⁰⁷

Vývoj jazyka je v neustálém pohybu, a pro mládežnický slang to platí dvojnásobně. To, co bylo v módě za časů hippies, pravděpodobně neoslnilo mládež

¹⁰⁶ srov. Вальтер, Х., 2004; Кордонский, М., 2012–2015, online; Никитина, Т. Г. 2009.

¹⁰⁷ srov. Gazda, 2016.

let 90., a to, co za vrchol stylovosti považovala mládež konce Sovětského svazu a začátku nového Ruska, už nepochopí ta dnešní. Tak, jako si každá doba žádá své hrdiny, žádá si mládež i svoji řeč.

Přejímání se ale netýká jen přejímek z cizích jazyků. Do mládežnického slangu patří i slova z jiných slangů. Některá slova, která jsme zmiňovali výše (hlavně týkající se technologií), přišla do mládežnického slangu z IT slangu, počítačového slangu. Existují však i slova, která sídlí v mládežnickém slangu delší dobu, takže již není zcela patrný rozdíl mezi mládežnickým slangem a slangem obecným. V době, kdy nebyl patrný tak silný vliv anglického jazyka na ruštinu, si bral mládežnický slang lexikální jednotky hlavně z řeči deklasovaných, kriminálních, narkomanů, nebo z vojenského žargonu či žargonu různých hudebních stylů. Některé výrazy jsme uváděli již v předchozích kapitolách, proto se nyní pokusíme uvést příklady jiné, v užívání však stejně časté¹⁰⁸:

чушок – z ruského argotu, řeči kriminálních, ve významu „pitomec“, „idiot“, *špindíra*, obecně užívané slovo *чушка* – *čuně*, nepořádný člověk;

чепушило – je slovo podobného významu jako *чушок*, taktéž z kriminálního slangu;

чмо – převzato z kriminálního slangu, řeči zločinců, pravděpodobně zkratkové slovo (человек морально опустившийся); dnes sblížení s anglo-americkým jidišismem *schmo*, což je označení pro hlupáka s hrubým významem; volně můžeme vyložit jako „zbytečný, neužitečný, zavrženíhodný, morálně zpustlý člověk“, *nicka*;

зопник/зопарь/hromadné zopoma – pochází ze zlodějského žargonu; etymologie slova je víceznačná – jedna z verzí poukazuje na odvozeninu od slova *зон* (hop), podle další verze se jedná o zkratkové slovo jedné z institucí, jejíž povinností byl dohled nad bezprizornými (ГОП), další verze poukazuje na odvozeninu od slovesa *зонать* – „bezprizorně se potloukat ulicemi“, a poslední na význam „nocovat na ulici“; mezi mládeží se dnes ustálil tento pojem ve významu „mladý nevdělaný člověk, často agresivní, slepě následující zažitě stereotypy, který se ve společnosti chová neadekvátně situaci“;

внуска – je slovo převzaté ze slangu hippies, označuje „nocleh“, „možnost bezplatného přenocování“ či „samotné místo, nejčastěji byt“, spojováno s „večírkem

¹⁰⁸ srov. Кордонский, М., 2012–2015, online; *Викисловарь*. 2016, online.

v bytě s možností přespání“, někdy s vulgárním nádechem ve smyslu „večírek s noclehem a souloží“;

лох – zkrácené slovo od slova *лопух* – poměrně starého slova pocházející z 19. stol., kdy označovalo potulné drobné obchodníky, v překladu *prostáček*, dále slovo vešlo do argotu a získalo význam „oběť trestného činu“, jenž se zčásti zachoval i dnes, jinak ve významu „hlupák“, „omezený člověk“, „potenciální oběť trestného činu“.

4.2 Metafora

Dalším způsobem obohacování slovní zásoby mládežnického slangu je velmi populární metafora. Metafora je do jisté míry také přejímka, avšak na poli sémantickém – přenáší se totiž nikoliv slovo nebo význam, ale obraz. Tento obraz také nepochází ze systémů jazykově blízkých (dialektů, sociolektů) ani dalekých (cizích jazyků), ale z vlastního běžně užívaného a dostupného lexikálně sémantického systému.¹⁰⁹

Jako prostředek jazykové hry je přenesení významu velmi rozšířené a je považováno za nejproduktivnější a nejoblíbenější způsob obohacování slangové slovní zásoby. Přenesením významu se neutrální pojmenování stává příznakovým, nabývá jiného, expresivního, zabarvení, stává se výraznějším. Pro správné pochopení metafory v celé její delikátnosti je však nezbytná znalost primárního významu pojmenování.¹¹⁰

Základními modely metaforizace je spojování nespojitelného, nemožného a střet významu druhotné nominace s prvotní sémantikou metaforického obrazu. Jako příklad můžeme uvést idiom *крыша поехала* (v češtině takovému obraznému pojmenování nejpřesněji odpovídá idiom *ruplo mu v bedně*, utvořený na obdobném základu), kdy *крыша* nese konotace stabilnosti a spolehlivosti, a *ехать* je oproti tomu sloveso silně dynamické. Tím se naše primární představa ruší, vzniká představa nepředstavitelného, neboť se spojují v nonsens. To následně vede k citovému

¹⁰⁹ СГОВ. ХИМИК, В. В., 2000, с. 87.

¹¹⁰ СГОВ. Земская, Е. А., 1983, с. 197; Бородкина, Л., 2013, online.

zabarvení pojmenování. Prototypy srovnávání jsou záměrně určité všeobecně známé symboly, které spojují přenesenou nominaci s nominací primární.¹¹¹

Pro metaforazaci je také typické přejetí ne celého významu pojmu, ale jen některé jeho části obrazu, rysu. Tak např. existuje pro hloupou, klevetivou osobu ženského pohlaví pojmenování *курица* (stejně jako v češtině *slepice*), kde se přenáší hlavně zlidovělá skutečnost, že slepice je neinteligentní domácí zvíře, které neustále nepříjemně kdáká.

T. Trojanova se přidržuje následujícího dělení asociativních vztahů na základě podobnosti předmětů podle:¹¹²

- vnější podobnosti (tvar, barva, velikost);
- dojmu, jakým působí;
- polohy, umístění v prostoru;
- charakteru a struktury počinů, pohybů;
- vlastnosti, příznaku, hodnocení;
- funkce.

G. N. Sklarevskaja vyděluje osm typů regulérního metaforického přenosu a šest typů neregulérního přenosu, které znázorňuje následující Tabulka 2 (existují však i jiná motivační schémata):

Tabulka 2: *Metaforické přenosy*¹¹³

regulérní metaforický přenos	neregulérní metaforický přenos
předmět → předmět (<i>автомат</i> → <i>получение отметки без экзамена</i>)	zvíře → předmět (<i>мышка</i> → <i>компьютерная мышка</i>)
předmět → člověk (<i>пончик</i> → <i>полный человек</i>)	zvíře → psychický příznak (<i>курица</i> – <i>глупая, некрасивая девушка</i>)
předmět → psychický příznak (<i>косяк</i> → <i>неудача</i>)	fyzický příznak → fyzický příznak (<i>мясобоюня</i> → <i>драка</i>)
předmět → abstrakce (<i>халява</i> → <i>все, что достается бесплатно</i>)	fyzický příznak → člověk (<i>синяк</i> → <i>алкоголик</i>)
zvíře → člověk (<i>тёлочка</i> → <i>девушка</i>)	

¹¹¹ srov. Химик, В. В., 2000, с. 88.

¹¹² srov. Троянова, Т., 2003, online.

¹¹³ srov. Скляревская, Г. Н., 2004, с. 88–106; Кордонский, М., 2012–2015, online.

člověk → člověk (<i>брат</i> → <i>друг</i>)
fyzický příznak → psychický příznak (<i>париться</i> → <i>волноваться</i>)

G. N. Sklarevskaja také hovoří o symbolu metafory, který charakterizuje jako sémantický element, který se nepřímou účastní na změně smyslové struktury slova při metaforizaci. Je to tedy ten prvek, který spojuje význam metafory s významem výchozím. Údaje v Tabulce 2 vypovídají nejen o metaforickém přenosu jako takovém, ale platí i pro obohacování slovní zásoby mládežnického slangu.¹¹⁴

4.3 Odvozování

Morfologický způsob tvorby lexikálních jednotek zahrnuje následující typy:

- afixace;
 - sufixace;
 - prefixace;
 - prefixálně-sufixální způsob;
- nulová derivace;
- kompozice;
- abreviace
- konverze.¹¹⁵

Každý z těchto způsobů následně prozkoumáme podrobněji s uvedením příkladů.

Sufixace je nejčastějším způsobem tvoření nových lexikálních jednotek. Přípona se přidává buď ke slovo tvornému základu spisovného slova (např. *брат*), nebo ke slovu slangovému, často přejatému z jiné sféry užití (např. *лох*). Kromě frekventovaných sufixů *-щик*, *-ник*, *-арь* jsou v mládežnickém slangu oblíbené zejména sufixy uvedené v Tabulce 3.

¹¹⁴ srov. Скляревская, Г. Н., 2004, с. 48–52.

¹¹⁵ srov. Розенталь, Д. Э., 2002, с. 163; Земская, Е. А., 1983; Химик, В. В., 2000, с. 130–157.

Tabulka 3: Tvoření lexikálních jednotek mládežnického slangu pomocí sufixace¹¹⁶

substantiva	
-ух-/	<i>абитуха (абитуриенты)</i>
-юх-	<i>барвуха (толстая девушка, od боров – „верћ“)</i> <i>движуха (движение)</i>
-л-/и-л-	<i>бухло (спиртные напитки, od бухать)</i> <i>чепучило (неуважаемый человек, глупый неудачник, od чепуха)</i>
-ан-/ян-	<i>батан (ботаник, всезнайка)</i> <i>братан (друг)</i> <i>картофан (блюдо из картофеля)</i>
-ар-	<i>лошара (глупый, доверчивый человек)</i>
-ач-	<i>дискач (дискотека)</i>
-ок-	<i>отморозок (глупый человек, od отморозить)</i>
-няк-	<i>безмязьяк (бесперспективная ситуация)</i> <i>депресняк (депрессия)</i> <i>шугняк (страх, od шугаться – бояться)</i>
-чик-	<i>кинчик (кинофильм)</i>
-тик-	<i>ужастик (фильм ужасов)</i>

Adjektiva	
-н-/нн-	<i>бодяженный (разбавленный)</i> <i>офигенный (превосходный, прекрасный)</i>
-т-	<i>прикинутый (человек, одетый богато и своеобразно)</i>
-ов-	<i>гирловый (женский, od герла – девушка)¹¹⁷</i>
-асн-/	<i>хуясный (яркий, оригинальный, респектабельный человек)</i>
-ясн-	

¹¹⁶ srov. Кордонский, М. 2012–2015, online; Никитина, Т. Г., 2009.

¹¹⁷ Slovo *герла* má ve slovtvorném základu -e-, adjektivum však vzniklo druhotně z angl. *girl*, odkud převzalo i grafickou podobu.

Verba	
-ну-/	<i>бахнуть/бухнуть (выпить спиртного)</i>
-ану-	<i>лохануться (совершить глупость, od лох – „hlupák“)</i>
-ыва-	<i>прикалываться (смеяться над кем-либо)</i> <i>прикапываться (приставать к кому-либо)</i>
-ари-/	<i>хуярить (může označovat cokoliv, př. Мы хуярили на гитаре.)</i>
-яри-	
-ачи-/	<i>херачить (může označovat cokoliv, př. Дождь херачил. Херачим как можем! od хер)</i> <i>маньячить (чрезмерно чем-то увлекаться)</i>
-ячи-	
-и-	<i>рофлить (хохотать, z angl. Rolling On Floor Laughing)</i> <i>париться (сидеть на уроках, od пары – „devadesátiminutové přednášky“; přenes. волноваться)</i>

Adverbia	
-о	<i>приково (плохо)</i> <i>прикольно (весело, оригинально)</i>

Pro **prefixaci** je charakteristické totéž, co pro sufixaci, tj. předpony se přidávají buď k spisovnému slovtvornému základu, nebo ke slovtvornému základu slova přejatého. Mezi nejčastější předpony patří:

*Tabulka 4: Tvoření lexikálních jednotek mládežnického slangu pomocí prefixace*¹¹⁸

в-	<i>вдуть (совершить половой акт)</i> <i>влететь (забеременеть)</i> <i>вмазать (ударить)</i>
за-	<i>забить (не обратить внимания)</i>
о-	<i>обалдеть, офигеть (удивиться)</i>
от-	<i>отработать (украсть у кого-нибудь что-нибудь)</i>
при-	<i>припереться (прийти)</i>

¹¹⁸ srov. Никитина, Т. Г., 2009.

Takovým způsobem mohou vznikat opět i substantiva, adjektiva i adverbia, přestože v tabulce jsou uvedena jen verba. Pro derivaci je totiž typické utváření tzv. slovotvorných hnízd, což jsou seskupení odvozených slov od jednoho slovotvorného základu. Jako příklad uvedeme slovo *приколоть*.

Приколоть (прикалывать) → приколоться (прикалываться)
→ *прикалывание*
→ *прикол → прикольный → прикольно*
→ *приколка*
→ *приколист (прикольщик)*¹¹⁹

Množství lexikálních jednotek v mládežnickém slangu vzniká **nulovou derivací** (*усечением основы*), což je odtržení části slovotvorného základu (např. , *прикол*). Tento způsob je taktéž oblíbený, neboť, stejně jako univerbizace, vede k jazykové ekonomii úspornosti. Mezi často užívaná slova vzniklá tímto způsobem patří např.:

дикий → дичь

драть → дрянь

брести → бред

Další typy tvoření slovní zásoby nejsou tak časté. Jedná se především o kompozici a abreviaci. **Kompozice** je typ tvoření lexikální jednotky, kdy (nejčastěji) ze dvou slovotvorných základů vzniká jedno slovo. Může jít o různé modifikace (např. u sloves), jak uvidíme na příkladech:

литрбол – литр + бол z angl. *ball* (vzniklo na základě podobnosti se slovy *football*, *basketball* apod.), ve významu „jít se opít“, *выпить* („Давайте, поиграем в литрбол!“);

соплежуй – сопли + жуть (imperativ *жуи*), znamená *человек, который постоянно ноет*;

*хитровые*анный – хитрый + вые*анный*, *хитроумный человек*.

Velmi oblíbené jsou nadávky typu: *говноед* (*говно + есть*), *пиздо*б* (*ни*да + е*ать*), *ни*добол* (*ни*да + бол*, z angl. *ball*), které jsou synonymní s výrazy typu

¹¹⁹ сгов. Химик, В. В., 2000, с. 147–152.

лох, дурак apod., a dále označení člověka, který mnoho mluví: му*озвон (му*a + звонить), х*еплёт (ху* + плести).¹²⁰

Zkratek najdeme v řeči mládeže dostatek, většinou se ale jedná o anglické zkratky typu ОМГ (z angl. *Oh, My God*) nebo ЛОЛ (z angl. *Laughing of Loud*). Z těch ruských jmenujme alespoň tyto:

ЗБС ze slova *заебись*, ve významu *super, pecka*;

ХЗ počáteční písmena spojení ху* *знает* ve významu „nevím“;

ЛП počáteční písmena slovního spojení *лучшая подруга*.

Mnoho zkratk existuje v kriminálním světě (ДИЗО – *дисциплинарный изолятор*, ЛХВС – *легалый ху* ворам свобода*, ССЖВ – *смерть сукам жизнь ворам* apod.) či ve světě hráčů počítačových her (РТС – *реал-тайм стратегия*, ГЖ zkomolenina angl. *good job* apod.).¹²¹

Konverze je typ tvoření lexikálních jednotek přechodem od jednoho slovního druhu k jinému. Nejvíce zastoupen je nejen v slangu přechod slovních druhů k adjektivům, např. *кайф* či *класс* ve významu „skvělý“, *отстой* ve významu „hrozný“, substantivům, např. *хвостатая* ve významu „počítačová myš“.

Slovní zásoba slangu se obohacuje stejnými způsoby jako slovní zásoba obecně, o čemž jsme se v této kapitole přesvědčili. Nejvýrazněji se však při tvorbě slangizmů projevuje přejímání z cizích jazyků (hlavně z angličtiny), jazyková hra (metaforizace) a tvoření slov afixací.

V další části práce se budeme věnovat vlastní analýze současných psaných a mluvených textů.

¹²⁰ srov. Кордонский, М. 2012-2015, online.

¹²¹ srov. Кордонский, М. 2012-2015, online.

5 Analýza mládežnického slangu

Na základě dlouhodobých pobytů v zemích bývalého Sovětského svazu, pozorování a rozhovorů s mladými lidmi se nám podařilo získat zajímavá fakta, která do určité míry platí i pro mládež u nás. Příklady, jež uvádíme výše, i ty, které budou následovat, se snaží maximálně reflektovat současnost a vycházejí zejména z terénního průzkumu. Je tomu tak do jisté míry proto, že naučná literatura, která je běžně dostupná v našem prostředí, dnešní jazykové situaci již plně neodpovídá, dále proto, že ne všechno, co je volně dostupné na internetu se dá považovat za vhodný zdroj, a v neposlední řadě také proto, že právě terénní výzkum by měl současnou situaci zmapovat nejlépe.

Jako první provedeme kompletní rozbor nespisovné slovní zásoby románu Dmitrije Pastuška *Duty free* a pokusíme se jednotlivé výrazy charakterizovat z pohledu jejich zařaditelnosti k slovní zásobě mládežnického slangu. Také se zaměříme na frekventovanost jednotlivých výrazů.

Stejný rozbor provedeme s několika náhodně vybranými díly seriálu *Real'nyje rasany* („*Реальные пацаны*“, volně přeloženo jako *Správní hoši*). Nakonec srovnáme zachycené jevy s mluvenými projevy (či s komunikací na sociálních sítích) náhodně sestavené skupiny mladých lidí ve věku 18-25 let a také porovnáme s výsledky nepřímého dotazníku.

Cílem těchto rozborů je podat alespoň částečný obraz mluvy současné starší mládeže a tím potvrdit, či vyvrátit tvrzení o tendencích v současném mládežnickém slangu. Řazení, které jsme zvolili, tj. román, seriál, záznamy mluvené řeči a dotazník, není náhodné. Začínáme jazykem románu, můžeme ho tedy považovat za jakýsi odrazový můstek. Nejedná se o známý román (rozsahem se jedná spíše o povídkový cyklus, románem dílo nazývá autor), otázka jeho umělecké kvality není předmětem naší práce, výběrem chceme spíše poukázat na možnosti víceméně svobodné tvorby mladých autorů. Jazyk románu obecně byl kdysi předobrazem spisovnosti, udával normu; jak je tomu v dnešní době, kdy spisovatel může volit mezi všemi vrstvami jazyka?

Další v pořadí je jazyk seriálu. V porovnání s románem se jedná o sníženou uměleckou tvorbu, nicméně veřejnou. Je tedy nějaký rozdíl mezi jazykem literatury,

kterou považujeme za symbol vzdělání a kultury člověka, a seriálem, který je běžně dostupný prakticky komukoliv?

Jazyk románu i seriálu porovnááme s autentickými výpověďmi, které by měly být na pomyslném žebříčku nespisovnosti nejnižší a měly by být nejbohatší co se variant a jazykové hry týče.

Tabulky, které tvoří Přílohy A-D, byly vytvořeny na základě vlastní analýzy. Při hledání a určování nestandardních lexikálních jednotek v textu románu, seriálu i ve výpovědích rodilých mluvčích jsme vycházeli především z publikace *Молодежный сленг* (T. G. Nikitinová, 2009), online příručky *Словарь молодежного сленга* (M. Kordonskij, 2012-2015) a vše jsme konzultovali s rodilými mluvčími.

5.1 D. Pastušok: Duty free

Román Dmitrije Pastuška *Duty free* jsme nezvolili náhodně. Hlavním důvodem, proč bylo vybráno právě toto dílo, je fakt, že se v žádném případě nejedná o román známý. Kniha byla vydána na vlastní náklady autora v roce 2014. Pro začínajícího autora bylo vždy velmi těžké prosadit se, avšak dnešní svět je specifický tím, že téměř neexistují spisovatelé, které by znala a četla široká veřejnost. Svoboda slova a absence cenzury velkým dílem přispívají k tomu, že spisovatelem může být téměř kdokoliv. Proto také není snadné mezi takovým množstvím najít talentovaného autora a posoudit kvalitu jeho práce. Na vedoucích pozicích jsou dnes víceméně autoři, kteří začali psát v 90. letech (V. Sorokin, V. Pelevin), objevují se ale naštěstí také mladší spisovatelé jako je např. I. Abuzjarov či Z. Prilepin.

Dalším důvodem (a můžeme říct, že důvodem hlavním) pro výběr Pastuškovu románu byl nezanedbatelný fakt jazykové stránky díla. Autor píše částečně autobiograficky, hlavní postava splývá s postavou vypravěče i autora, snaží se proto také o jazykovou důvěryhodnost, čehož dosahuje tím, že používá právě „svůj“ jazyk. Prostředí, jež autor popisuje, je mu velmi blízké. Jedná se o fotbalové prostředí a prostředí hudebních klubů. Právě z toho důvodu v textu najdeme slovní zásobu typickou právě pro starší mládež, která se pohybuje v této sféře. Román vyniká vnitřním dialogem vypravěče, který na spisovnost příliš nedbá. Dále se přesvědčíme o tom, že autor používá jak slovní zásobu, kterou bychom mohli označit jako skutečný mládežnický slang, tedy takovou, která je typická pro určité prostředí, a dále takovou, kterou jsme označili jako obecný slang.

V této kapitole je stručně popsána nespisovná slovní zásoba románu *Duty free*, která je však díky značnému rozsahu omezena na vybrané lexikální jednotky dle frekvence užití, stylistické platnosti a způsobu tvoření. Pro zjednodušení zde odkazujeme i na zdroje, které byly použity pro zjištění významu slov a jejich stylistické platnosti¹²². Tabulku, ze které tato kapitola vychází a v níž je uvedena frekvence lexikální jednotky, její význam, užití v kontextu a v některých případech její

¹²² srov. Кордонский, М. 2012-2015, online; Никитина, Т. Г., 2009; *Словари и энциклопедии*, 2000-2014, online; osobní konzultace s roditelým mluvčím.

překlad, přikládáme jako Přílohu B. Lexikální jednotky v ní jsou řazeny abecedně a tvoří slovtvorná hnízda.

Porovnávání románu, seriálu a autentických výpovědí se věnuje kapitola 5.4 *Porovnání jazyka románu, seriálu a autentických výpovědí*.

Nejfrekventovanějším slovem románu je slovo *чувак*. Bylo užito celkem dvaadesátkrát. Jak již bylo uvedeno dříve, slovo pochází z žargonu „stiljagů“, kde sloužilo k označení zasvěceného člověka. Dnes se posunulo do obecného slangu a užívá se ve významu „kluk“. Do jisté míry synonymní mohou být slova *парень, пацан, тун, товарищ, хлыщ*. Pro označení dívky se v textu nejčastěji objevují slova *крошка, тёлка, баба, бабенка, девица*, přičemž slova *тёлка* a *баба* mají negativní konotaci.

To, že dochází k vulgarizaci jazyka, dosvědčuje i fakt, že dalšími nejpoužívanějšími slovy jsou slova se slovtvornými základy *x*j-*, *б*я-*, *e*-*, *ни*д-*. Zajímavé však je, že slova odvozená od těchto základů, nemusí mít vždy negativní konotace. Např. „Я отвечаю, что диск было ох*ительное и открываю окно.“¹²³ znamená, že *диск было парáднi*. Nebo další příklad: „Вильярреал – ни*датая команда.“¹²⁴ znamená, že *Villarreal je skvělý tým*.

Některá slova, jako např. *бля* či *твою мать* (kde se často vypouští první slovo *e**) se posunula do oblasti citoslovcí a do češtiny by se dala překládat jako „sakra“, *dopr* apod. Nenesou tedy již svůj původní význam.

Přináležitost k slangové slovní zásobě dokazuje jazyková hra a fantazie při tvoření slov zejména se slovtvornými základy *x*j-* a *e*-* (viz Příloha B).

Starší mládež se často pohybuje v tematické oblasti alkoholu a lehkých drog. Proto se v textu pravidelně vyskytují slova označující alkoholické nápoje: *бухло* – obecné označení pro „množství alkoholických nápojů“, *пивас* – „pivo“, *вискарь* – „whisky“; slovesa označující užívání alkoholických nápojů: *бухать, бухнуть, вцепить, вырубить, дозировать, нае*ениться, накинуть по бутылке, раскатать (по пиву), уделаться*; pro označení marihuany se v textu vyskytují slova: *ганджубас, шмаль*; marihuanové cigarety: *косяк*; *дунуть* znamená „zakouřit si marihuanu“ a *напас* „jedno potažení z cigarety“. O někom, kdo je pod vlivem drog, se

¹²³ Пастушок, Д., 2014, с. 67.

¹²⁴ Пастушок, Д., 2014, с. 89.

autor vyjadřuje jako o *амфороботу, торчке (feťák)*, říká o něm, že je *обдолбанный (sjety)* apod.

тусоваться (туснуть, тусить apod.) – „bavit se“, *раřit*; *тусовка* (туса) – „večírek“, *party, akce*;

вписаться (вписка) – „jít k někomu do bytu na party“;

впирать, вставлять, доставлять – „bavit“, „opájet“, „líbit se“, např. „*Спать было рано, тусить больше не вставляло.*“¹²⁵ či „*Смотреть на себя совершенно не впирало.*“¹²⁶ V obou případech můžeme slovesa přeložit pomocí sloves „*bavit*“ nebo „*líbit se*“.

Slangové výrazivo je osobitým způsobem hodnotícím a je velmi emocionální. Porovnejme jen taková slova jako adverbia *ох*ительно*, jež má kladně hodnotící zabarvení, s *х*ёво*, jež je pravým opakem:

„*Вано выигрывает, надроченным движением хлопает по вкладышам и переворачивает сразу все четыре штуки. Ох*ительно!*“¹²⁷

„*Смотреть особо было не на что. Одни были просто х*ёво одеты, другие были слишком жирные, у девушек с симпатичными лицами неизменно оказывались жопы слона.*“¹²⁸

V prvním případě je dané slovo reakcí na výhru, vyjadřuje pozitivní emoce, v druhém případě hrdina hodnotí dívky jako: *hrozně oblečené*.

Mezi další výrazy vyjadřující pozitivní hodnocení patří slova jako: *круто/крутой, кайф/кайфовый, супер, прикольно/прикольный, зачётный, класс/классный*, atd. V románu se však častěji vyskytují slova s negativním hodnocením (zde pomineme slova ruského matu odvozená od výše zmíněných základů, neboť jsme se jim již věnovali), z nichž většina z nich jsou výrazy vulgární: *говенный, дерьмовый, сраный* (a jejich odvozeniny viz Příloha B, dále např. *гребаный, хреново/хреновый, отстой/отстойный*. Text románu se vyznačuje také značným množstvím nadávek, urážlivých a hanlivých slov, zmiňme jen některé, např. *гандон* (s původním významem *kondom*), *нидарас, мразь, п*здюк* (stejným sufixem utvořené *говнюк*), *ублюдок, придурок, задрот, отморозок, жлоб*.

¹²⁵ Пастушок, Д., 2014, с. 94.

¹²⁶ Пастушок, Д., 2014, с. 99.

¹²⁷ Пастушок, Д., 2014, с. 84.

¹²⁸ Пастушок, Д., 2014, с. 38.

Další velmi zajímavou kategorií jsou verba vyjadřující nějaký rychlý, efektivní pohyb či děj. Taková slovesa jsou v ruštině natolik všestranná, že mají schopnost zastupovat prakticky libovolné sloveso. Jsou však opět prvotně tvořena od základů ruského matu. Z románu uveďme např. slovesa *х*ячить* či *е*ашиить*: „В зале – окно во всю стену, за которым в случайном порядке х*ячит снег и две яркие желтые фары вспарывают темноту где-то далеко внизу.“¹²⁹ „Снег е*ашиит в глаза, я иду к хостелу *Вомбатс*, где делю комнату с двумя небритыми австралийцами и симпатичной чешкой.“¹³⁰ V obou případech chápeme, že sníh padá „bláznivě“, „šíleně“, „zběsile“ atd. Alternativu k těmto všestranným slovům bychom však v češtině našli jen stěží.

Protože se jedná o dílo, jehož vypravěč a autor v jedné osobě o sobě na prvních stránkách říká, že „*miluje fotbal, povídky Dovlatova, techno a návraty domů v sedm ráno*“¹³¹, vyskytuje se v něm i slangová slovní zásoba týkající se fotbalu. Pro fotbalového fanouška se zde vyskytují označení jako: *фан, фанат, тиффози, болела. Кузьмич* je označení pro nestálého fanouška. Slovesa *фанатеть, топить* či *шизить* se dají neutrálně přeložit jako „*fandit*“. Nejen s fotbalovým prostředím je pak spojena slovní zásoba týkající se násilí: *накидывать по щцам, лупить, вырубить, вмазать, отоварить* a další slovesa znamenají „někoho bít“, „silně uhodit“.

Autor se taktéž pohybuje v prostředí nočních podniků a hudebních klubů. Slangovou alternativou k neutrálnímu slovu *музыка* je *музло*. Význam „hrát“ (o hudbě) mají např. tato slovesa: *долбить, заряжать, шпилить, рубить*. Sloveso *взюкать* označuje pohyb prsty dýdžeje po gramofonové desce při jejím pouštění.

Zajímavá jsou slovesa pohybu. Tak např. *рассекать, сновать, шляться, грести, мотаться* označují prostou chůzi bez určitého záměru. Ale slovesa *сгонять* a *газовать* vyjadřují rychlý pohyb, přičemž první sloveso může znamenat „rychle zajít“ i „zajet“, zatímco druhé jen rychle jet. Slovesa jako *свалить, выписаться, сматывать* znamenají „odněkud odejít“ či „utéct“. Jejich opakem pak mohou být slovesa jako *вписаться* či *втыкаться*.

¹²⁹ Пастушок, Д., 2014, с. 110.

¹³⁰ Пастушок, Д., 2014, с. 112.

¹³¹ *sgov*. Пастушок, Д., 2014, с. 9.

Mluvenou řeč se autor snaží zachytit výrazy *чѐ* a *ничо* (obecné formy tázacího zájmena *что* a záporného zájmena *ничего*), ale také kontaktními imperativy typu *прикинь, слышь, зырь, гля*.

Jazyk (nejen) mládeže je čím dál tím intenzivněji ovlivňován angličtinou. (V Příloze B je samostatná tabulka, již tvoří příklady přejímek z angličtiny.) Autor románu ukázal hned několik možností, jak se anglické výrazy do ruštiny dostávají. Tou první je prosté zapojení anglických slov či vět do textu, přičemž bez přepisu do cyrilice: „LET'S DANCE!“¹³². Dalším, častějším způsobem je transkripce anglických slov do ruštiny, v textu se objevují dokonce celé takové věty, což na čtenáře může působit poněkud zvláště, např.: „Фрайдэйс ивнинг стартэд“ či „оупенспейс“. Některé z těchto výrazů jsou bez znalosti angličtiny jen stěží rozšifrovatelné. Zajímavé jsou lexikální výpůjčky názvů módních doplňků či technických vymožeností, např.: populární brýle značky Ray Ban – *рейбан-форева*, na jejichž popularitu odkazuje právě slovo *форева* (z angl. *forever* – „navždy“), či i v našem prostředí až nadměrně používané *to go (s sebou)* – *американо ту-гоу*. Zajímavá jsou módní slova typu *дакфейс* (špulení rtů na fotografiích) nebo *лукэтми* (póza na fotografii, kterou chce dotyčný zaujmout okolí).

Substantiva přejatá z angličtiny se velmi rychle začleňují do gramatického systému ruštiny a přiřazují se k různým deklinačním typům (např. *дэнс, лейбл, паб* aj.), verba zase přijímají ruská zakončení produktivních slovesných tříd (např. *фейсбучить, саппортить, рилаиться* aj.).

Lexikální jednotky mládežnického slangu, s nimiž se v románu setkáváme, nejčastěji vznikají způsoby, které uvádíme v Tabulkách 5-13:

Tabulka 5: Sufixální způsob tvoření substantiv v románu *Duty free*

• sufixální způsob tvoření substantiv	
-л-, -ел-, -ил-	бабло, бухло, болела, водила, громила, е*ало, музло
-ин-	бля*ина
-ар-	бомжара
-ец-	братец

¹³² Пастушок, Д., 2014, с. 69.

-ос-	бритос, лавандос, полтос
-ас-	пивас, пидарас
-ар-/арь-	вискарь, технарь
-шник-	вэдэвэшник, гадюшник
-ок-, -ак-/як-, -ек-	отморозок, придурок, чувак, совок, телек, товарняк
-ств-	уе*анство
-ух-/юх-	порнуха
-щик-	тусовщик, фэйсконтрольщик
-к-	тусовка

Tabulka 6: Sufixální způsob tvoření adjektiv v románu *Duty free*

• суфигální způsob tvoření adjektiv	
-н-	зачетный, классный, стрёмный, халывный
-нн-	задроченный, угашенный, уделанный, утосанный
-ов-	типовый, тусовый
-ск-	товарищеский, фанатский, хопперский

Tabulka 7: Sufixální způsob tvoření verb v románu *Duty free*

• суфигální způsob tvoření verb	
-ну-	бухнуть, дунуть, релакснуть
-ова-	оргазмировать, зомбировать
-и-	шкалить, дэнсить, саппортить

Tabulka 8: Prefixální způsob tvoření verb v románu *Duty free*

• prefixální způsob tvoření verb	
в-	впирать, впарить, вписаться, вдолбить
вы-	вырубить, вышибать, выписываться
при-	притопить
про-	прошибать, пробухать, протусовать, проблеваться

Tabulka 9: Prefixálně-sufixální způsob tvoření verb v románu *Duty free*

<ul style="list-style-type: none"> • prefixálně-sufixální způsob tvoření verb
прикидываться, раздрачивать, укатываться

Tabulka 10: Sufixální způsob tvoření adverbii v románu *Duty free*

<ul style="list-style-type: none"> • sufixální způsob tvoření adverbii 	
-o	кайфово, круто, прикольно
-и	похуистически

Tabulka 11: Tvoření lexikálních jednotek v románu *Duty free* metaforou

<ul style="list-style-type: none"> • tvoření lexikálních jednotek metaforou 	
вертолетить → „točí se mi hlava“	Прихожу домой под вечер, незаметно прокрадываюсь в комнату и, не включая свет, приземляюсь на кровать. Меня вертолетит. ¹³³
демонить → <i>čarovat</i> , „chovat se podivně“	В паре метров демонит чувак, ему под пятьдесят, из одежды на нем только черные кожаные трусы, высокие армейские ботинки и металлические цепи. ¹³⁴
крошка → <i>drobek</i> (o člověku)	Крошки шумно выписываются из ванной. ¹³⁵
кузьмич → „nestálý fanoušek“	Большинство болел казались безобиднее кузьмичей. ¹³⁶
мусор → „policista“, <i>bengo</i>	(...) после игры плетешься сквозь коридор мусоров с трехчасовым похмельем (...) ¹³⁷
рубить → „hrát“, <i>dávat si to</i>	Санчес рубил , что надо. ¹³⁸

¹³³ Пастушок, Д., 2014, с. 91.

¹³⁴ Пастушок, Д., 2014, с. 65.

¹³⁵ Пастушок, Д., 2014, с. 68.

¹³⁶ Пастушок, Д., 2014, с. 104.

¹³⁷ Пастушок, Д., 2014, с. 104.

¹³⁸ Пастушок, Д., 2014, с. 67.

сносить башню → „šílet“, <i>strašit ve věži</i>	Музыка взрывает меня, сносит башню . ¹³⁹
щи/щци → „obličej“, <i>držka</i>	(...) двухметровый негр рядом со мной накидывал по щцам невидимому противнику (...) ¹⁴⁰

Tabulka 12: Tvoření lexikálních jednotek v románu *Duty free* přejímáním z angličtiny

• tvoření lexikálních jednotek přejímáním z angličtiny	
bottle →	баттл
DJ →	диджей
dance →	дэнс
message →	мессэдж
man →	мэн
pub →	паб
rave →	рейв
support →	саппорт
sound →	саунд
smile →	смайл
style →	стайл

Tabulka 13: Tvoření lexikálních jednotek v románu *Duty free* zkracováním

• tvoření lexikálních jednotek zkracováním	
бывший интеллигентный человек →	бич
служащий в воздушно-десантных войсках (ВДВ) →	вэдэвэшник
МакДоналдс →	макдак

¹³⁹ Пастушок, Д., 2014, с. 64.

¹⁴⁰ Пастушок, Д., 2014, с. 94.

Analýzu románu D. Pastuška *Duty free* můžeme shrnout následovně. Jazyk románu je celkově velmi hrubý. Domníváme se, že příčinou není nic jiného než autorovo pohlaví a potřeba zaujmout, ale už ne šokovat (jako tomu bylo např. v dílech V. Sorokina), přiblížit se mluvenému, nenucenému jazyku.

Z hlediska výskytu slangových lexikálních jednotek se v románu vyskytuje množství substantiv, která vznikla sufixací (viz Tabulka 5, sufixální způsob tvoření substantiv). Nejvíce zastoupena jsou slova odvozená sufixy -л-, -ел-, -ил- a -ок-, -ак- /-як-, -ек-. Co se týče adjektiv, nejpočetnější skupiny vzniku slangových lexikálních jednotek jsou ty, které jsou utvořené sufixy -н-, -нн- a -ск-. Verba nejčastěji vznikají sufixací, přičemž zajímavé jsou sufixy -ова- a -и-, pomocí kterých vznikají často slangová verba z přejatých základů (např. *зомбировать* či *дэнсить*). Jazyk mládeže je charakteristický jazykovou hrou, což dokazuje množství lexikálních jednotek v Tabulce 11, jež vznikly metaforou. Přiblížení se mluvenému jazyku dokazuje např. grafická podoba některých slov (např. *чѐ*, *ничо*), jež je typická pro obecnou ruštinu a autor ji zde používá proto, aby odkázal na původ mluvčího. Pro román *Duty free* je typické široké zastoupení slangových jednotek přejatých z angličtiny, či od anglických základů slov odvozených.

Autor se pomocí metafor, okazionalismů i jakémusi poangličtění textu snaží zaujmout stejně naladěného a tedy i stejně starého čtenáře. O totéž jde i mládeži jako celku, když slangových lexikálních jednotek užívá.

Všechny výše uvedené a vyzdvižené prvky způsobu tvoření lexikálních jednotek v románu jsou charakteristické pro jazyk mládeže, dokazují tedy správnost výběru románu D. Pastuška pro účely této práce.

5.2 Televizní seriál *Real'nyje pacany*

Seriál *Real'nyje pacany*¹⁴¹ se natáčí od roku 2010, zatím poslední série vznikla po delší pauze v roce 2016. Pilotní série vznikla jako svého druhu reality show, ve které hraje hlavní roli Koljan, obyčejný permský kluk, který za krádež dostal podmíněný trest. Přichází za ním natáčecí štáb a nabízí mu vystupovat v show s podmínkou, že bude žít čestně. Koljan víceméně nemá na výběr, protože jinak mu hrozí vězení. Vydává se tedy na cestu, kde ho bude prakticky pořád doprovázet televizní kamera. Téměř všechny série se odehrávají v Permu až na jednu, která se odehrává v Moskvě. Seriál odráží život obyčejných lidí a jejich maloměšťáctví. Jejich život je postaven do kontrastu s bohatou rodinou Oborinových, ze které pochází Lera, Koljanova vyvolená dívka.

Seriál vznikl jako absolutně nekomerční projekt permských divadelních herců, proto v něm není žádná reklama. Zato je protknut skutečnými hereckými talenty a hovorovou řečí s příměsí slangu mládeže, jenž je obohacen hlavně slangem kriminálním. To souvisí především s prostředím, v jakém se děj seriálu odehrává, a s hlavními protagonisty, kteří se neustále pohybují na hranici zákona. Nicméně to také vypovídá o zapojení prostředků pocházejících z kriminálního slangu do slangu mládeže a následně i do slangu obecného.

Řeč hlavních hrdinů se samozřejmě různí podle věku i sociálního postavení, přesto najdeme výrazy, které nejsou výsadou představitelů mladší generace, ale uslyšíme je i z úst jejich rodičů. To svědčí o velmi rychlém zapojení původně mládežnických výrazů do řeči jejich rodičů a následně do obecného slangu. Mezi takové výrazy patří např. *блин, бухать, давать (ты даешь), капец, круто, нормуль, париться, пацан, прикольно, стильно, сфоткать* a další. Je však třeba podotknout, že starší generace si dobře uvědomuje příznakovost takových výrazů a frekvence jejich užití není v jejich řeči tak vysoká.

Nyní vybereme z Přílohy C výrazy typické pro slang mládeže, které se v seriálu vyskytují nejčastěji. Příloha C je průřezová, byla vytvořena na základě kompletního zhlédnutí seriálu a chybí zde sloupec zachycující frekvenci užití jednotlivých výrazů,

¹⁴¹ *Реальные пацаны*, 2010-2016, online.

neboť jsou zde zachyceny právě ty výrazy, které se v seriálu vyskytují nejčastěji, či jsou z hlediska mládežnického slangu určitým způsobem zajímavé.

Pro označení chlapce či jako jeho oslovení se v seriálu nejčastěji vyskytují slova *пацан*, *братан*, *друган*, *кореш*, dívka je ústy chlapců nejčastěji označována jako *тёлка*, *тёлочка*, negativní zabarvení mají slova *шалава* a *мочалка*, jež užívají mezi sebou hlavně dívky.

Zajímavé jsou adverbialní výrazy jako *в натуре* („určitě“, „jasně“), *короче* („stručně řečeno“), *нормуль* (*normálka*), *мина* („jako“), které převažují v řeči mládeže, avšak v seriálu se můžeme všimnout častého používání slova *короче* i v řeči starší generace.

Význam adverbii mají i některá substantiva jako např. *капец* („hrůza“, zjemnění vulgarismu), *неудобняк* (*trapas*, „nepříjemná situace“), *ништяк* („výborně“, *paráda*), *точняк* („určitě“).

Slangové výrazivo nejpočetněji zastupují slovesa, což svědčí o jejich klíčové roli v ruské syntaxi. Ze sloves vybereme nejzajímavější a doplníme je o jejich vysvětlení či překlad:

базарить – „mluvit“;

бомбануть – „říct“, „nadhodit“;

быть в курсе – „být v obraze“, „znát“;

впахивать – „mnoho a tvrdě pracovat“;

впрыгаться – „zastávat se někoho“;

врубаться – „chápat“, „vyznat se“;

втащить – „uhodit“, *вразит* *něкому*;

выёживаться – „vytahovat se“;

добазариться – „domluvit se“;

знать – „lhát“, *кеcat*;

косячить – „vyvádět“, *blbnout*;

обломаться – „nezvládnout něco“;

париться – „řešit něco“, „znerokojovat se“;

переть – „líbit se“, „bavit“;

подрихтовать – „opravit“;

подсадить – „zaujmout“;

подставить – „oklamat“, „podvést“;

подтянуть – „zlepšit“;
покемарить – „zdřímnout si“;
прикинуть – „představit si“;
прозобать – „propást“;
ушатать – *zklátit někoho*;
шабашить – „přivydělavat si“;
шаманить – „opravit“.

Zvláštní kategorii sloves tvoří ta, která vyjadřují lidské vztahy, např. *зажигать*, *закрутить*, *замутить* mají význam začít si něco s někým, slovesa *чпёкаться* a *шпилиться* jsou zjemněnými výrazy pro pohlavní styk.

V Tabulkách 14-22 je přehled nejčastějšího tvoření lexikálních jednotek mládežnického slangu užívaných v seriálu *Real'nyje pasany*.

Tabulka 14: Sufixální způsob tvoření substantiv v seriálu Real'nyje pasany

• суфигální způsob tvoření substantiv	
-л-, -ил-	бабло, чепушило
-ец-	капец
-ос-	бандос
-ар-/арь-	косарь
-ок-, -ак-/як-, -ек-, -ик-	бардак, гелик, неудобняк, ништяк, точняк, придурок, обезьянник, одинарик, пивасик, тубзик, фестик
-ств-	гадство
-чик-	красавчик
-ух-/юх-	днюха, приколюха, уважуха
-к-	башка, мочалка, пятёрка, пятихатка, тачка, условка
-н' (-ñ)	легкотня, фигня, херня
-ан-	братан, друган
-ич-	Обамич

Tabulka 15: Sufixální způsob tvoření adjektiv v seriálu Real'nyje pasany

• суфигální způsob tvoření adjektiv	
-ов-	попсовый

-ск-	бомбический
-н-	охирительный
-нн-	вкопанный, обалденный, отмороженный

Таблица 16: Суфигáлнй зпúсòб твòрèнй вèрб в сèриáлу *Real'nyje pacany*

• суфигáлнй зпúсòб твòрèнй вèрб	
-ну-/-ану-	бомбануть, бухнуть, психануть, тусануть
-ова-	психовать, тусоваться
-и-	втащить, тусить

Таблица 17: Префигáлнй зпúсòб твòрèнй вèрб в сèриáлу *Real'nyje pacany*

• префигáлнй зпúсòб твòрèнй вèрб	
за-	запаниковать
в-	впрыгаться, врубаться
вы-	выёживаться
при-	прикинуть
про-	прозевать
под-	подтянуть
по-	покемарить
с-	сфоткать

Таблица 18: Префигáлнè-суфигáлнй зпúсòб твòрèнй вèрб в сèриáлу *Real'nyje pacany*

• префигáлнè-суфигáлнй зпúсòб твòрèнй вèрб	
впахивать	

Таблица 19: Твòрèнй лексикáлнйх жèднòтèк нуловòу деривáци в сèриáлу *Real'nyje pacany*

• нуловá деривáце	
прикольный →	прикол
перебрать →	перебор
подставить →	подстава

Tabulka 20: Sufixální způsob tvoření adverbii v seriálu *Real'nyje pacany*

• суфигální způsob tvoření adverbii	
-о	прикольно, стильно, стопудово, стрёмно

Tabulka 21: Tvoření lexikálních jednotek v seriálu *Real'nyje pacany metaforou*

• tvoření lexikálních jednotek metaforou	
блин (в значении <i>чёрт</i>)	Блин , у меня даже глаза какие-то предательские. (5.1)
зажигать (в знач. <i>заигрывать</i>)	Ты мне объясни, почему ты с Фитилём то зажигала ? (1.1)
закрутить (в знач. <i>начать флиртовать</i>)	Машка у тебя хорошая, ну, закрутила , с кем не бывает? (1.1)
заливать (в знач. <i>обманывать</i>)	Что ты заливаешь , хватит уже. (5.2)
замутить (в знач. <i>начать флиртовать</i>)	Машка – это моя бывшая (...) Когда меня не было, она с другим замутила . (1.1)
стрела (в знач. <i>встреча</i>)	Короче, стрела отменяется. (4.3)
отлить (в знач. <i>помочиться</i>)	А где тут можно отлить ? (4.2)
тёлка (в знач. <i>девушка</i>)	(...) просто опять смешно, что Колян у опять тёлка руководит. (5.4)

Tabulka 22: Tvoření lexikálních jednotek v seriálu *Real'nyje pacany* přejímáním z angličtiny

• tvoření lexikálních jednotek přejímáním z angličtiny	
gadget →	гаджет
looser →	лузер
track →	трэк

Co se týče způsobů tvoření slangových substantiv, opět se můžeme všimnout, že nejvíce zastoupena je skupina substantiv utvořená odvozením sufixy -ок-, -ак-/ -як, -ек-, -ик- a další početnou skupinou jsou substantiva odvozená sufixem -к-. Mezi adjektivy převládá skupina slov, která jsou utvořena sufixem -нн-. U verb si můžeme

všimnout široké škály prefixů, pomocí nichž se lexikální jednotky tvoří. Na rozdíl od románu *Duty free* se zde neseťkáváme v takové míře se slovy přejatými z angličtiny. Zato je zde mnoho výrazů přejatých z obecné ruštiny a argotu, což poukazuje na původ mluvčích. Seriál podává dokonalý obraz o jazyku méně vzdělané městské vrstvy obyvatelstva a snaží se jej nijak nezkreslovat. (Opět si v Příloze C můžeme povšimnout tvarů některých slov, jež jsme se snažili zachytit v jejich fonetické podobě.) Stejně jako v románu, třebaže ne v takové míře, je v seriálu využíváno metafory. To si můžeme vysvětlit právě tím, že tvůrcům seriálu šlo o zachycení každodennosti, obvyklosti. Seriál zaujme právě svou nápodobou reality, nikoliv autorským jazykem.

Slangové lexikální jednotky se v seriálu vyskytují, avšak ne v takové míře. Je to proto, že postavami seriálu nejsou pouze mladí lidé. Proto byla Příloha C vytvořena na základě zhlédnutí všech dílů seriálu a byly vybrány pouze ty lexikální jednotky, jež jsou pro nás z hlediska mládežnického slangu zajímavé. Na závěr jen zmiňme, že v seriálu se nevyskytují vulgarismy (ty, které označujeme pojmem ruský mat).

5.3 Analýza autentických výpovědí a dotazníku

Za nejzajímavější část naší práce by se dala považovat Příloha D. Není sice nejobsáhlejší, zato ale obsahuje co možná nejaktuálnější lexikální jednotky, které jsme získali přímo v terénu. Jako zdroj nám posloužily nenucené rozhovory s rodilými mluvčími v Česku i v zahraničí, přítomnost na různých kulturních akcích v zahraničí (koncerty, oslavy narozenin či jiná setkání mladých lidí) apod. Sběr materiálů probíhal od dubna 2014 do července 2016 na těchto místech: Moskva, Petrozavodsk, Minsk, Grodno, Praha. Místo sběru však není rozhodující. Zdrojovou skupinou lidí byli většinou studenti od sedmnácti do pětadvaceti let (ovšem věk je přibližný). Protože sběr dat probíhal delší dobu a množství nashromážděných materiálů by vydalo na práci mnohem objemnější, zvolili jsme a zanesli do Přílohy D jen nejčastěji používané výrazy, či naopak výrazy jistým způsobem zvláštní z hlediska slovtvorby. V některých případech jsme v Příloze D citovali příspěvky z ruské sociální sítě VKontaktě, abychom demonstrovali živost a frekventovanost daných lexikálních jednotek. Nejčastější způsoby tvoření lexikálních jednotek užívaných běžně v řeči jsou shrnuty v Tabulkách 23-32.

Tabulka 23: Sufixální způsob tvoření substantiv užívaných v mluvené řeči

• sufixální způsob tvoření substantiv	
-ок-, -ак-/-як-, -ик-	отморозок, качок, зашебок, точняк, ништяк, неудобняк, депресняк, челик, рестик, гашик, велик
-к-	целка, тусовка, давалка
-н' - (-ñ-)	херня, фигня, тренья
-чик-	хавчик, кинчик
-ист-	приколист, пофигист
-ух-/-юх-	порнуха, пивнуха, замануха, днюха, движуха
-ич-	покич
-л-	музло, бухло, быдло
-ан-/-ян-	матан, дружбан, братан
-ар-/-яр-	лошара, котяра, водяра,

Tabulka 24: Sufixální způsob tvoření adjektiv užívaných v mluvené řeči

• sufixální způsob tvoření adjektiv	
-ов-	хреновый, фиговый, совковый
-н-	стрёмный, прикольный, офигительный
-ск-	офигенский
-нн-	офигенный, обалденный

Tabulka 25: Prefixálně-sufixální způsob tvoření adjektiv užívaných v mluvené řeči

• prefixálně-sufixální způsob tvoření adjektiv	
безбашенный, беспантовый	

Tabulka 26: Sufixální způsob tvoření verb užívaných v mluvené řeči

• sufixální způsob tvoření verb	
-и-	базарить, колбасить, контачить, шарить
-ну-	зависнуть, ломануться, ляпнуть, чокнуться
-ова-	покайфовать, шифроваться

Tabulka 27: Prefixální způsob tvoření verb užívaných v mluvené řeči

• prefixální způsob tvoření verb	
за-	зачмырить, зачемарить, затрахать, заорать
в-	вписаться, втюхать, врубаться
о-	обалдеть, особачиться
от-	откосить
по-	покайфовать
с-	словить, сфоткать

Tabulka 28: Prefixálně-sufixální způsob tvoření verb užívaných v mluvené řeči

• prefixálně-sufixální způsob tvoření verb	
прикальваться	

Tabulka 29: Sufixální způsob tvoření adverbii užívaných v mluvené řeči

• sufixální způsob tvoření adverbii	
-o	хреново, херово, фигово, стопудово, круто, здорово

Tabulka 30: Tvoření lexikálních jednotek užívaných v mluvené řeči metaforou

• tvoření lexikálních jednotek metaforou	
шифроваться (в знач. прятаться)	Зачем шифроваться , у нас открытая дискуссия.
чокнутый (в знач. сумасшедший)	Это чокнутая баба, от нее все балдеют. (zápis, 2015)
чайник (в знач. неопытный человек)	Я в чешском - полный чайник .
хата (в знач. дом, квартира)	Хата родителей, главное ничего не сломать.
резинка (в знач. презерватив)	Купи в аптеке резинки .
рвать башню (в знач. сходить с ума)	Башню то ему рвет мощно.
предки (в знач. родители)	Предки меня убьют, если узнают.
париться (в знач. беспокоиться)	Не парься , всё хорошо.
клеить (в знач. ухаживать)	А что вы там собираетесь делать? Девочек клеить ?

Tabulka 31: Tvoření lexikálních jednotek užívaných v mluvené řeči přejímáním z angličtiny

• tvoření lexikálních jednotek přejímáním z angličtiny	
shopping →	шопинг
please →	плиз
label →	лэйбл
lifehack →	лайфхак
Russia →	Рашка

Tabulka 32: Tvoření lexikálních jednotek užívaných v mluvené řeči zkracováním

• tvoření lexikálních jednotek zkracováním	
х*й знает →	ХЗ [хе-зе]
Республика Беларусь →	РБ [эр-бе]
день рождения →	ДР [де-эр]
магазин →	магаз
преподаватель →	препод
университет →	универ
человек →	чел
информация →	инфа
программа →	прога
сигарета →	сига

V Tabulce 23 jsou nejvíce zastoupena slangová substantiva odvozená sufixy -ок-, -ак-/-як-, -ик-, ale také -ух-/-юх-. Pro další kategorie, tj. způsoby tvoření adjektiv, verb a adverbíí, platí prakticky to, co jsme reflektovali v předchozích dvou kapitolách. Zastavme se ale u tvoření lexikálních jednotek zkracováním, které je v Tabulce 32 zastoupeno v daleko větší míře. To dokazuje nutnost potřeby jazykové ekonomie v mluvené řeči, kdy jde především o to, aby se člověk vyjádřil jasně, výstižně a rychle, aby uspěl v konkurenci dalších účastníků dialogu (polylogu). Co se týče přejímek z angličtiny, v mluvené řeči jsme si všimli jejich širšího užití. Záleží hlavně na tom, o jaké oblasti života či volného času se mluví. Na oblibu jazykové hry a opět ekonomie řeči poukazuje hojné užívání lexikálních jednotek vzniklých přenesením významu (metaforou).

Pro dokreslení obrazu mládežnického slovníku přidáváme Přílohu E, která je vyhodnocením dotazníku, jenž sestával z otázek, které měly zjistit (a doplnit) další synonymické výrazy pro některé pojmy. Dotazník obsahoval celkem čtrnáct otázek, z čehož první tři zjišťovaly pohlaví dotazovaného, jeho věk a zemi, ze které pochází. Další otázky byly formulovány na základě nejfrekventovanějších tematických oblastí komunikace mládeže. K tomu nám posloužil i slovník *Молодежный сленг*¹⁴²,

¹⁴² Никитина, Т. Г., 2009, с. 1036-1103.

ke kterému patří i závěrečná příloha tematického synonymického slovníku slangových slov a výrazů, z něhož lze vyčíst, že nejobsáhlejšími synonymickými hnízdy jsou ta, která mají ve svém středu slova jako „dívka“, „chlapec“ („kluk“), „hloupý člověk“ či výrazy pro označení pohlavního styku.¹⁴³ Ostatní slova a výrazy jsme zvolili z důvodu jejich častého užívání v běžné řeči nejen mládeže, abychom zjistili, jak s nimi dokáže pracovat právě mládežnický slang. Jednalo se o výrazy, které pojmenovávají alkohol, jakousi neurčitou věc („něco“), nějakou činnost a výraz údivu, radosti.

Z dotazníku jsme vybrali nejzajímavější odpovědi, které jsme zpřehlednili v Tabulce 33. Záměrně jsme zde ponechali i výrazy, které se objevovaly v předchozích tabulkách.

¹⁴³ Nejobsáhlejšími jsou synonymická hnízda se základovými slovy označujícími pohlavní orgány.

Tabulka 33: Příklady synonymních výrazů pojmů mládeží často užívaných

Neutrální slovo, význam	Synonymní označení
девушка	тёлочка, тёлка, баба, чикса, чикуля, чика, герла, деваха, курица, крошка, цыпа, бабень, краля, лярва
парень	чувак, пацан, чел, мачо, красавчик, самец, поцык, МЧ
алкоголь	бухич, бухло, бухлишко, синька, алкашка, кир
глупый человек	имбицилл, дэбил/дебил, тупень, валенок, лох, лошара, тупак, е*аноид, алёша, кретин, даун, тупорылый, тупица, калич, тупорез
позитивное выражения удивления	заебись, круто, класс/классно, круть, зашибись, красава, клёво, супер, ништяк, здорово, огонь, фонтан, обалдеть, охренеть, вау, е*ать, вода, отпад
выражения недовольства	херня, блин, жесьть, говно, подстава, попадос, отстой, жопа, бля, ну ты даёшь, капец, зараза
что-то неконкретное	х*йня, херня, фигня, штука/штучка, ерунда/ерундовина, чушь, по*бота, хз, хрен пойми что, бред
делать что-то	пахать, батрачить, упыхиваться, е*енить, х*ярить, е*ашить, пи*дячить
совершать половой акт	въ*бать, чпокаться, трахаться, отжарить, присунуть, кувыркаться, перепихнуться, шпили-вили

Dotazník a jeho výsledky shrnuté v Tabulce 33 nám pomohly doplnit další výrazy, pomocí nichž mezi sebou běžně komunikuje mládež. Za povšimnutí stojí např. takové výrazy jako *чикса*, *чикуля*, *чика* označující dívku. Tyto výrazy jsou odvozeny od angl. oslovení dívek *chicks* – *kuřátka*, *slepičky*. Dále z argotu přejatý výraz pro alkohol *синька*, jehož přenos bychom mohli hledat pravděpodobně v dobách tzv. suchého zákona, kdy se běžně místo alkoholu zneužívaly různé chemické či kosmetické přípravky, jež měly modrou barvu. Z hlediska metaforického způsobu tvoření lexikálních jednotek jsou zajímavé protikladné výrazy údivu *огонь*, *фонтан*, *вода*. Jazykové hry spatřujeme ve výrazech odvozených od vulgárních výrazů, či v jejich zjemnění.

5.4 Porovnání jazyka románu, seriálu a autentických výpovědí

Jak jsme se mohli přesvědčit ve všech částech praktické části této práce, jazyk mládeže je velmi rozmanitý. Některé výrazy mládežnického slangu mají přesah i do obecného slangu, některé zanikají s dospělostí mluvčích a objevují se jiné výrazy, výrazy další generace, která se buď k těmto výrazům vrací a obohacuje jejich význam, nebo sahá do oblastí obecného jazyka, argotu, či do jazyků cizích, nejčastěji do angličtiny.

Pro jazyk románu D. Pastuška je nápadný právě výběr slov přejatých z angličtiny. Je tomu tak do jisté míry proto, že román se z větší části odehrává v zahraničí, kde hlavní postava románu anglicky komunikovala, a do jisté míry proto, že autor chce pravděpodobně poukázat na jistou módnost takovýchto výrazů. V seriálu *Real'nyje pacany* se slovy přejatými z angličtiny setkáme jen zřídka, což je podmíněno tím, že seriál je určen širokému publiku (na rozdíl od románu). Co se týče autentických výpovědí, anglické výrazy se objevují v řeči poměrně často, avšak ne v takové koncentraci jako v románu. Závěrem tedy můžeme říci, že přejímky z angličtiny k mládežnickému slangu patří, jejich množství a u některých i relativně krátká životnost však nemá na celkový jazykový obraz mateřského jazyka mluvčího žádný zásadní vliv. Rozhodně nemůžeme mluvit o tom, že užívání anglických výrazů ohrožuje mateřský jazyk mluvčího.

Nevyčerpatelný zdroj však pro mládežnický slang představuje jazyk kriminálních živlů, argot. O tom svědčí materiál uvedený v přílohách týkajících se románu, seriálu i autentických výpovědí, kde je uvedena stylistická platnost výrazu v některých případech poukazující na jeho původ. Jazyk starší mládeže je nasycen množstvím vulgárních či hrubých výrazů. Je tomu nejspíše proto, že jazyk mládeže celkově je mnohem expresivnější než jazyk „dospělých“. Mladí lidé jinak cítí, jinak vnímají svět kolem sebe, jsou výbušnější a bojovnější, vyhraňují se vůči stereotypním dospělým. Vulgarismy v řeči mládeže jsou do jisté míry obranou proti vnějšímu světu, určitým způsobem chrání citlivé nitro mluvčího. Kriminální slang představuje zásobárnu takových výrazů, které slouží mladým lidem jako obranné mechanismy. Román D. Pastuška je svou vulgárností nápadný, což si vysvětlujeme tím, že i v dnešní době má slovo jakousi váhu, něco znamená, a pokud je „pouze“ napsané takovou silou nemá. Je však pravdou, že i jazyk mladých mužů (pokud komunikují v uzavřeném

kruhu) se v reálu jazyku románu velmi podobá, dokonce jej někdy i předčí. Co se ale týče jazyka seriálu, ten podléhá cenzuře, proto je na mnoha místech, kde by jindy uživatel jazyka daného výrazu použil, užito slova zjemňujícího.¹⁴⁴

Zvláštností románu jsou slangové výrazy pocházející z prostředí fotbalových fanoušků. S tím jsme se nesetkali ani v seriálu, ani při analýze autentických výpovědí, neboť k užití takovýchto lexikálních jednotek musí být mluvčí v prostředí, kde mu budou všichni rozumět, a musí na dané téma, tj. fotbal, hovořit.

Co se týče vzniku jednotlivých slangových lexikálních jednotek, naše celkové zjištění je takové, že při tvorbě substantiv sufixací jednoznačně převládají sufixy -ок-, -ак-/-як-, -ик-, -ек-, ale také -к-, -а-, -ух-/-юх- či -л-, -ел-, -ил-. Řídkým způsobem tvorby substantiv je tvoření pomocí sufixů -ин-, -ец-, -ос-, -ар-/-арь-, -шник-, -ств-, -щик-, -ич- nebo -ист-.

Adjektiva nejčastěji vznikají přidáním sufixů -н-, -нн-, do jisté míry i -ов-, méně často potom pomocí sufixů -ск- a -о-.

Verba jsou tvořena jak prefixací, tak i sufixací. Prefixy si zachovávají svoji významovou platnost i zde a můžeme říci, že mládežnický slang využívá s velkou oblibou verba utvořená právě prefixací (v analýze jsou zastoupeny prefixy в-, вы-, -за-, о-, от-, по-, под-, при-, про-, с-). Při tvorbě verb sufixací převládají sufixy -ну-, -ова-, -и-. Toto můžeme taktéž vztáhnout na celkovou analýzu.

Adverbia vznikají nejčastěji za pomoci sufixu -о, velmi zřídka také -и.

Pro mládežnický slang je velice typickým způsobem tvoření lexikálních jednotek zkracováním, které jsme v největší míře zaznamenali při analýze autentických výpovědí. Jak jsme již uvedli výše, je to podmíněno snahou o jazykovou úspornost, rychlost a jasnost vyjadřování.

Naopak zastínit pravý význam a zjemnit jej pomáhá v slangovém vyjadřování metafora, která je charakteristickým znakem hravosti jazyka obecně, o to více pak jazyka mládeže. Metafora také zajišťuje jazykovou humornost a ironii bez zbytečně dlouhých opisů.

Jakými šiframi a tajnými znaky jsou v mládežnickém slangu zkratky a slova utvořená zkracováním. Ruština obecně často využívá tohoto postupu při tvoření nových pojmenování, protože vytváří zpočátku pojmenování velmi popisná, která je

¹⁴⁴ Báča, M. 1997, online.

třeba určitým způsobem zkrátit a zpřístupnit. Původní význam takových zkratků či zkratkových slov pak mnohdy není uživatelům ani znám. Právě proto není žádným překvapením, že i slang mládeže někdy po tomto způsobu tvorby lexikálních jednotek sahá. Zastoupena jsou i slova, která vznikla zkracováním, ale bez problému jim rozumíme, protože v češtině existují analogie, jedná se např. o slova *сига, инфа, нпенод*, k nimž máme slangové či hovorové výrazy *čígo, info* a ne zcela odpovídající, ale na stejném principu založené slovo *úča*.

Celková analýza a porovnání jazyka starší mládeže z různých zdrojových oblastí nám pomohla dokázat fakta, o nichž jsme se zmiňovali v teoretické části práce. Zároveň jsme však došli k závěru, že pojem mládežnického slangu není lehce uchopitelný, tím spíše pojem slang starší mládeže, neboť díky otevřenosti médií a celkové otevřenosti mluvčích dochází k prolínání a splývání slangu mládeže s obecným slangem. Mládež si některé své jazykové zvyky odnáší do dospělosti, dospělí se zase snaží mládeži vyrovnat a najít k ní cestu právě skrz jazyk.

Původ mnoha výrazů je dnes zastřen hlavně kvůli tomu, že jsou používány natolik široce, že se určité příznaky slov stírají.

Ačkoliv je téma mládežnického slangu a slangu obecně pro lingvisty velmi lákavé, nemůžeme se ubránit pocitu, že je tomu tak právě proto, že toto téma je vždy živé a nikdy jej nemůžeme popsat natolik důsledně a důkladně, abychom obsáhli současný jazykový stav.

Závěr

Cílem této práce bylo podat průřez současné jazykové a řečové situace starší ruský mluvící mládeže, nastínit aktuální tendence v jazyce mládeže a charakterizovat je.

Teoretická část práce vychází z odborné literatury, která se věnuje problematice stylu a charakteristice spisovného a nespisovného jazyka. Porovnáváme přitom jak české, tak i ruské lingvistické prostředí.

Dále se práce soustřeďuje na substandardní jazykové prostředky ruského jazyka, zejména se snaží poukázat na vágnost termínů slang a žargon, což je ilustrováno výběrem teorií několika ruských lingvistů. Taktéž jsou v práci definovány pojmy jako „*нросмореуе*“ a „ruský mat“. Další kapitoly teoretické části se již věnují pouze mládežnickému slangu, jeho historii a rozdělení na druhy především podle věku uživatelů.

Závěrem teoretické části jsou kapitoly věnující se tvoření lexikálních jednotek mládežnického slangu. Ty se tvoří z větší části stejnými způsoby jako lexikální jednotky standardní, tedy přejímáním, metaforizací a konečně odvozováním. Tyto poznatky reflektuje praktická část práce, která sestává ze čtyř kapitol.

První kapitola analyzuje jazyk románu *Duty free* Dmitrije Pastuška a vychází při tom z Přílohy B. Přesvědčili jsme se o tom, že autor hojně užívá vulgarismů, což je způsobeno zacílením na určité čtenářské publikum. Dále se jazyk románu vyznačuje množstvím slov přejatých z angličtiny, ale také z argotu.

Druhá kapitola analyzuje jazyk televizního seriálu *Real'nyje pacany* a vychází při tom z Přílohy C. V porovnání s jazykem románu nás analýza přesvědčila o tom, že zde hraje opět velkou roli cílové publikum. V seriálu se nesetkáváme tak často se slovy přejatými z angličtiny, zato výrazy, které přešly do slangu z argotu, se vyskytují hojně. Vulgarismy se zde nevyskytují vůbec, jsou ale nahrazeny zjemňujícími výrazy.

Třetí kapitola analyzuje výpovědi nashromážděné terénním výzkumem a krátkým dotazníkem, což je taktéž ilustrováno přílohou (Přílohy D a E). Data nashromážděná a analyzovaná v této části práce potvrzují poznatky předešlých dvou kapitol, dokazují tedy, že starší mládež užívá jak výrazy vulgární, tak i zjemnělé, výrazy přejaté z angličtiny i z argotu.

Čtvrtá kapitola porovnává jazyk románu s jazykem seriálu a autentických výpovědí a rekapituluje výsledky. Zjistili jsme, že životnost některých výrazů mládežnického slangu je poměrně dlouhá, mluvčí je přenášejí do obecného slangu, a tyto lexikální jednotky tak aspirují na pozici slov zbavených svého počátečního příznaku. Dále jsme se přesvědčili o tom, že mládež ráda a často používá výrazy vulgární. To je do jisté míry podmíněno i tím, že mládežnický slang hojně čerpá z argotu a jazyka kriminálních živlů. Co se týče slovtvorných postupů, tvoření slangových lexikálních jednotek se nijak neliší od tvoření standardních lexikálních jednotek. Mládežnický slang se vyznačuje sklonem k jazykové hravosti a ekonomii.

Téma mládežnického slangu je velmi aktuální a obsáhlé. Přesto by se dala práce rozšířit hned několika způsoby, a to např. důkladnějším a dlouhodobějším pozorováním a sběrem dat, zaměřením se na určitou tematickou oblast či věkovou skupinu s menším rozptylem. Tak například pro důkladné prostudování řeči patnáctiletých by se dal využít seriál *Школа* (rež. Valerija Gaj Germanika) z roku 2010, jenž zachycuje mládežnický slang zcela osobitou formou.

Resumé

Cílem této práce bylo podat průřez současné jazykové a řečové situace starší ruský mluvící mládeže, nastínit aktuální tendence v jazyce mládeže a charakterizovat je. Konkrétně jsme se zaměřili na substandardní lexikální jednotky, tj. mládežnický slang. Práce vychází z teoretických poznatků o stylistickém rozvrstvení jazyka, jazyce spisovném a nespisovném, přičemž jsme se podrobněji zabývali nespisovným jazykem. Klasifikovali jsme substandardní jazykové prostředky a charakterizovali jsme mládežnický slang. Dále jsme kategorizovali způsoby tvoření lexikálních jednotek mládežnického slangu, tj. přejímání, metaforizaci a odvozování. Na základě těchto teoretických poznatků můžeme konstatovat, že chápání pojmu *slang* není vždy jednoznačné.

K dosažení tohoto cíle nám posloužil umělecký text současného, avšak téměř neznámého ruský písničkáře Dmitrije Pastuška *Duty free*, televizní seriál *Real'nyje pacany* a autentické výpovědi rodilých mluvčích z Ruska a Běloruska. Z těchto zdrojů jsme následně vybrali výrazy typické pro vyjadřování starší mládeže a následně jsme je mezi sebou porovnávali.

Přesvědčili jsme se o tom, že mládež často a s oblibou používá výrazy vulgární, čerpá při tom hlavně z argotu a jazyka kriminálních živlů. Dále jsme zjistili, že životnost některých výrazů je poměrně dlouhá, mohou se přenášet do obecného slangu a ztrácet tak svůj počáteční příznak. Také jsme zjistili, že lexikální jednotky mládežnického slangu se tvoří stejnými slovtvornými postupy jako standardní lexikální jednotky, avšak vyznačuje se jazykovou hravostí a ekonomikou.

Přínos práce spatřujeme právě v její aktuálnosti, neboť prací, které se tomuto tématu věnují, je dostatečné množství (hovoříme-li o ruském prostředí), ale velmi rychle zastarávají. Tato práce navíc může přiblížit jazykovou situaci současné ruské mládeže českému čtenáři právě proto, že problematika je nahlížena z úhlu českého mluvčího.

Резюме

Цель этой работы заключалась в обзоре современного языка и речи старшей русскоговорящей молодежи, изложении актуальных тенденций в языке молодежи, и их характеристике. В частности, мы сосредоточились на субстандартные лексические единицы, т. е. молодежный сленг. Работа исходит из теоретических знаний о стилистической дифференциации языка, языке литературном и нелитературном, причем акцентируется на язык нелитературный. Мы классифицировали субстандартную лексику и охарактеризовали молодежный сленг. Далее мы сделали классификацию способов образования лексики молодежного сленга, т. е. заимствование, метафоризация, деривация. На основе этих теоретических знаний, мы можем отметить, что понимание термина *сленг* не всегда однозначным.

Для достижения цели, послужил нам художественный текст современного, но почти неизвестного русского писателя – Дмитрия Пастушка „*Duty free*“, телесериал „*Реальные пацаны*“ и аутентичные высказывания носителей языка из Беларуси и России. Впоследствии мы из источников выбрали типичные выражения старшей молодежи, и затем мы их сравнивали между собой.

Мы убедились в том, что молодежь часто и охотно использует вульгарную лексику, опираясь при этом главным образом на арго и язык преступников. Кроме того мы узнали, что время существования некоторых выражений в языке довольно длинная, они могут переходить в общий сленг и таким образом терять свой первоначальный признак. Мы также узнали, что лексические единицы молодежного сленга образуются такими же словообразовательными путями, как и стандартные лексические единицы, но лексика сленга характеризуется языковой игрой и экономией.

Преимущества работы мы видим именно в ее актуальности, так как работ, посвященных этой теме достаточное количество (в случае русскоязычной среды), но они очень быстро устаревают. Сверх того, работа может приблизить языковую ситуацию современной русской молодежи чешскому читателю именно потому, что данная проблематика рассматривается с точки зрения чешского носителя языка.

Seznam použitých zdrojů

Tištěné zdroje v češtině

- CUŘÍN, F. *Jazyk: nářečí, místní jména, slangy*. České Budějovice : Jihočeské nakl., 1986.
- ČECHOVÁ, M., M. KRČMOVÁ a E. MINÁŘOVÁ. *Současná stylistika*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-961-4.
- ČECHOVÁ, M. *Čeština - řeč a jazyk*. Praha : ISV, 1996. Jazykověda (Institut sociálních vztahů). ISBN 80-85866-12-9.
- DANEŠ, F. Předpoklady a meze interpretace textu. *AUC. Philol.* 4–5. SlavPrag XXXII. Praha 1988, s. 85–109.
- DVOŘÁK, L. *Ej, čuvak!: ruský slang, aneb, český hambář jazyka ruského*. Praha : Horizont, 1995. 182 s. ISBN 80-7012-081-9.
- GREPL, M., JELÍNEK, M. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. ISBN 80-7106-134-4.
- GROSSMANN, M., ROZTOČIL, V. *Ruskojazyční*. Praha : Věžeňská služba České republiky, 2005. 119 s.
- HAVRÁNEK, B. K funkčnímu rozvrstvení spisovného jazyka. *Časopis pro moderní filologii* 28, 1942.
- HLADKÁ, Z. Příruční mluvnice češtiny. In *Příruční mluvnice češtiny*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1995. s. 65-108. ISBN 80-7106-134-4.
- HUBÁČEK, J. *O českých slanzích*. Ostrava : Profil, 1979.
- HUBÁČEK, J. *Výběrový slovník českých slangů*. Ostrava : Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2003. ISBN 80-7042-629-2.
- CHLOUPEK, J. *Dichotomie spisovnosti a nespisovnosti*. Brno : Univerzita J.E. Purkyně, 1986.

- JELÍNEK, M. Stylistika. In *Příruční mluvnice češtiny*. Praha : Nakl. Lidové noviny, 1995. s. 701-782.
- MATHESIUS, V. O potřebě stability ve spisovném jazyce. *Spisovná čeština a jazyková kultura*. Praha, 1932. s. 14-31.
- OUŘEDNÍK, P. *Šmírbuch jazyka českého: slovník nekonvenční češtiny*. 2. vyd. Praha : I. Železný, 1992. ISBN 80-7116-007-5.
- STYBLÍK, V., M. ČECHOVÁ, P. HAUSER a E. HOŠNOVÁ. *Základní mluvnice českého jazyka*. Praha : SPN - pedagogické nakladatelství, 2004. ISBN 80-7235-018-8.
- SUK, J., ed. *Několik slangových slovníků: současný český kriminální slang: slang chartistů: slang profesionálních řidičů: slang teplárenských zaměstnanců: vojenský slang*. Praha : Inverze, 1993, 137 s. ISBN 80-900632-9-2.
- TICHÁ, Z. a L. SKOPEC. *Tři slangové slovníky*. Praha : Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0210-5.

Tištěné zdroje v ruštině

- АНИЩЕНКО, О. А. *Генезис и функционирование молодежного социолекта в русском языке национального периода: монография*. Москва : Флинта, 2010, 278 с. ISBN 978-5-9765-0915-3.
- АХМЕТОВА, Т. В. *Русский мат: толковый словарь*. 2 изд., доп. И расшир. Москва : Колокол-пресс, 1997. 567 с. ISBN 5-7117-0303-X.
- БАТАШЕВА, Л. и КОПЫЛОВА, Э. *Устная речь астраханцев. Обороты речи, пословицы, тексты*. Астраханский университет, 2008. 100 с. ISBN: 978-5-9926-0135-0.
- БЕЛОВ, Н. В. *Словарь молодежного и интернет-сленга. Толкование более 10 000 слов и выражений*. Минск: Харвест, 2007. 255 с. ISBN 978-985-16-3392-6.

- БОРИСОВА-ЛУКАШАНЕЦ, Е. Г. Современный молодёжный жаргон. *Русская речь*, № 5, 1980, с. 51-54.
- БОРИСОВА-ЛУКАШАНЕЦ, Е. Г. О лексике современного молодёжного жаргона (Англоязычные заимствования в студенческом сленге 60-70-х годов). *Литературная норма в лексике и фразеологии*. Москва : Наука, 1983, с. 104-120.
- ВАЛЬТЕР, Х. *Словарь. Заимствования в русском субстандарте: англицизмы*. Москва : ИТИ Технологии, 2004. 414 с. ISBN 5-902638-01-1.
- ВИНОГРАДОВ, В. В. *История русского литературного языка. Избранные труды. Т. 4*. Москва : Наука. 1978. с. 10-64.
- ГРАЧЕВ, М. А. *Русское аргю*. Нижний Новгород : НГЛУ им. Н. А. Добролюбова, 1997. 245 с. ISBN 5-85839-042-0.
- ГРАЧЕВ, М. А. *Словарь современного молодежного жаргона*. Москва : Эксмо, 2006. 666 с. ISBN 5-699-14614-8.
- ГРАЧЕВ, М. А., МОКИЕНКО, В. М. *Русский жаргон: историко-этимологический словарь*. Москва : Аст-пресс книга, 2008. 334 с. 978-5-462-00794-1.
- ДУБЯГИНА, О. П. и СМИРНОВ, Г. *Современный русский жаргон уголовного мира. Словарь-справочник*. Москва : Юриспруденция, 2003. 352 с. ISBN 5-8401-0105-2.
- ДУБРОВИНА, К. Н. *Студенческий жаргон*. Филологические науки, 1980, № 1. с. 78-81.
- ДЬЯЧОК, М. Т. *Русское просторечие как социолингвистическое явление*. Москва : Гуманитарные науки, 2003.
- ЕЛИСТРАТОВ, В. С. *Толковый словарь русского сленга: свыше 12 000 слов и выражений: аргю, кинемалогос, жаргоны*. Москва : АСТ-ПРЕСС КНИГА, 2005. 668 с. ISBN 5-462-00441-9.
- ЕЛИСТРАТОВ, В. С. *Словарь московского аргю: Материалы 1980-1994 гг.* Москва: Русские словари, 1994. 699 с.

- ЕЛИСТРАТОВ, В. С. *Словарь русского арго (материалы 1980—1990 гг.)*. Москва : Русские словари, 2000, 694 с. ISBN 5-93259-008-4.
- ЕЛИСТРАТОВ, В. С. *Толковый словарь русского сленга*. Москва : АСТ-Пресс книга, 2010. 672 с. ISBN 978-5-462-00714-9.
- ЗЕМСКАЯ, Е. А. *Русская разговорная речь: лингвистический анализ и проблемы обучения*. 2 изд., перераб. и доп. Москва : Русский язык, 1987. 238 с.
- ЗЕМСКАЯ, Е. А. *Русская разговорная речь: фонетика, морфология, лексика, жест*. Санкт-Петербург : Наука, 1983. 237 с.
- ЗЕМСКАЯ, Е. А. *Русская разговорная речь: общие вопросы, словообразование, синтаксис*. Москва : Наука, 1981. 275 с.
- ЗУГУМОВ, З. *Русскоязычный жаргон. Историко-этимологический, толковый словарь преступного мира*. Книжный мир, 2014. 728 с. ISBN 978-5-8041-0690-5.
- КОЖИНА, М. Н., ДУСКАЕВА, Л. Р., САЛИМОВСКИЙ, В. А. *Стилистика русского языка: учебник*, 4 изд., Москва : Флинта, 2014. 462 с. ISBN 978-5-9765-0256-7.
- ЛЕВИКОВА, С. И. *Большой словарь молодежного сленга*. Москва : ФАИР-ПРЕСС, 2003, 928 с. ISBN 5-8183-0673-9.
- ЛИХОЛИТОВ П. В. Жаргонная речь уличных торговцев, *Русская речь*, № 4, Москва. 1994.
- ЛИХОЛИТОВ, П. В. Компьютерный жаргон. *Русская речь*, № 3, Москва, 1997.
- МОКИЕНКО, В. М. и НИКИТИНА, Т. Г. *Большой словарь русского жаргона*. Санкт-Петербург : Норинт, 2000. 716 с. ISBN 5-7711-0091-9.
- НИКИТИНА, Т. Г. *Словарь молодёжного сленга*. СПб : Фолио-Пресс, Норинт, 2003. 704 с. ISBN 5-7711-0084-6.
- НИКИТИНА, Т. Г. и МОКИЕНКО, В. М. *Русское сквернословие: Короткий, но выразительный словарь*. СПб : Олма Медиа Групп, 2007. 384 с. ISBN 978-5-373-01508-0.

- НИКИТИНА, Т. Г. *Толковый словарь молодёжного сленга*. Москва : Астрель-Транзиткнига, 2004. 255 с. ISBN 5-9246-0004-1.
- НИКИТИНА, Т. Г. *Молодежный сленг: толковый словарь*. Москва : АСТ: Астрель, 2009, 1102 с. ISBN 978-5-17-058711-7.
- НОВИКОВ, В. *Новый словарь модных слов*. Москва : АСТ : Зебра Е, 2008. 192 с. ISBN 978-5-17-048555-0.
- ПЕТРИЩЕВА, Е. Ф. *Стилистически окрашенная лексика русского языка*. Москва : Наука, 1984. 222 с.
- ПЧЕЛОВ, Е. В. и ЧУМАКОВ, В. *Два века русской буквы Ё. История и словарь*. Москва, 2000. 248 с. ISBN 5-87953-137-6.
- РАДЗИХОВСКИЙ, Л. А. Сленг как инструмент отстранения. *Язык и когнитивная деятельность*. Москва : Наука, 1989. с. 126-137.
- РОЗЕНТАЛЬ, Д. Е., ГОЛУБ, И. Б., ТЕЛЕНКОВА, М. А. *Современный русский язык*. 4-е изд., Москва : Айрис-пресс, 2002, 443 с. ISBN 5-8112-0122-2.
- РОЗЕНТАЛЬ, Д. Е., ТЕЛЕНКОВА, М. *Словарь-справочник лингвистических терминов*. Москва : Просвещение, 1976, 543 с.
- РОЗИНА, Р. И. Состояние и тенденции развития общего русского сленга 2000-2003 гг. *Русский язык*, № 20, 2003.
- РОМАНОВА, Н. и ФИЛИППОВ, А. *Стилистика и стили*. Москва : Флинта, 2-е изд., 2012, 416 с. ISBN 978-5-89349-842-4.
- СКВОРЦОВ, Л. И. Об оценках языка молодежи. *Жаргон и языковая политика: вопросы культуры речи*. Москва : Наука, 1969. Вып. 5. с. 10-15.
- СКЛЯРЕВСКАЯ, Г. *Метафора в системе языка*. Санкт-Петербург : Филологический факультет СПбГУ, 2-е изд., 2004, 166 с. ISBN 978-5-8465-0206-7.
- ХИМИК, В. В. *Поэтика низкого, или Просторечие как культурный феномен*. Санкт-Петербург : Филологический факультет Санкт-Петербургского государственного университета, 2000, 269 с. ISBN 5-8465-0003-Х.

- ХИМИК, В. В. *Большой словарь русской разговорной экспрессивной речи*. СПб : Норинт, 2004, 762 с. ISBN 5-7711-0202-4.
- ХОМЯКОВ, В. А. *Введение в изучение слэнга – основного компонента английского просторечия*. Вологда : Вологодский госуд. пед. институт, 1971. 104 с.

České elektronické zdroje

- BÁČA, M. *K výzkumu studentského slangu*. [online]. *Naše řeč*, 68 (1997), číslo 2, s. 78-87. [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: <<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6531>>.
- ČMEJRKOVÁ, S. *Čeština v síti: Pisanost či mluvenost? (O stylu e-mailového dialogu)*, I. [online]. *Naše řeč* 80 (1997), číslo 5, s. 225-247. [cit. 2016-03-21]. Dostupné z: <<https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwifNnnjrXPAhVZGsAKHXJUAIMQFggdMAA&url=http%3A%2F%2Fnase-rec.ujc.cas.cz%2Farchiv.php%3Fart%3D7410&usg=AFQjCNHnsWc1WPeCVHpYeWjS6Z5eb15PVw>>.
- HAUSENBLAS, K. *Učební styl v soustavě stylů funkčních*. [online]. *Naše řeč* 55, (1972), s. 150-158. [cit. 2016-02-21]. Dostupné z: <<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?lang=en&art=5628>>.
- KOUKOLÍK, F. *Před úsvitem, po ránu: Eseje o dětech a rodičích. Maminkovština*. [online]. Praha : Karolinum, 2008. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z <<https://books.google.cz/books?id=jZ05BAAAQBAJ&pg=PA49&lpg=PA49&dq=maminkov%C5%A1tina&source=bl&ots=sghSAYU0Qn&sig=SRxlAKS2byBmZ6JOvPypY4Ujsm0&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwi3lLeaisfLahVC8RQKHTzkAnkQ6AEILTAE#v=onepage&q=maminkov%C5%A1tina&f=false>>. ISBN 978-80-246-1496-0.

Русké электронické zdroje

- АХМАНОВА, О. С. *Словарь лингвистических терминов*. [online]. Москва : УРСС, 2-е изд. 2004. 571 с. [cit. 2016-02-12]. Dostupné z <http://classes.ru/grammar/174.Akhmanova/source/worddocuments/_htm>.
- БОРОДКИНА, Л. О некоторых словообразовательных процессах в современном сленге русской молодежи Таллинна. [online]. *Метафорическое употребление форм настоящего времени в русском языке и сложности при их переводе на эстонский*. Тарту, 2013. с. 277-281. ISSN 2228-4494. [cit. 2016-05-26]. Dostupné z: <http://www.academia.edu/15500382/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%B0%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B5_%D1%83%D0%BF%D0%BE%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5_%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC_%D0%BD%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%8F%D1%89%D0%B5%D0%B3%D0%BE_%D0%B2%D1%80%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B8_%D0%B2_%D1%80%D1%83%D1%81%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%BC_%D1%8F%D0%B7%D1%8B%D0%BA%D0%B5_%D0%B8_%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B8_%D0%BF%D1%80%D0%B8_%D0%B8%D1%85_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D0%B5_%D0%BD%D0%B0_%D1%8D%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9>.
- БУКАЛОВ, А. *Общий сленг и городское просторечие: проблема дифференциации*. [online]. Херсон, 2013. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z <<http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/123456789/181/1/%D0%9E%D0%91%D0%A9%D0%98%D0%99%20%D0%A1%D0%9B%D0%95%D0%9D%D0%93%20%D0%98%20%D0%93%D0%9E%D0%A0%D0%9E%D0%94%D0%A1%D0%9A%D0%9E%D0%95%20%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%A1%D0%A2%D0%9E%D0%A0%D0%95%D0%A7%D0%98%D0%95%20>>.

%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%91%D0%9B%D0%95%D0%9C%D0%90.pdf>.

- ДЬЯКОВ, А. И. *Причины интенсивного заимствования англицизмов в современном русском языке*. [online]. Язык и культура. Новосибирск : Новосибирский институт экономики, психологии и права, 2003. с. 35-44. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z <<http://www.philology.ru/linguistics2/dyakov-03.htm>>.
- КОПЫЛОВА, В. *Кофе стал среднего рода*. [online]. Московский комсомолец, № 25145, [online] 1. 9. 2009. [cit. 2016-02-15]. Dostupné z <<http://www.mk.ru/social/article/2009/08/31/343231-kofe-stal-srednego-roda.html>>.
- КОРДОНСКИЙ, М. *Словарь молодежного сленга*. [online] 2012-2015. [cit. 2016-02-14 – 2016-09-22]. Dostupné z <<http://teenslang.su/>>.
- КУДРЯВЦЕВА, Л. А. *Язык города: общий сленг*. [online]. КНУ им. Тараса Шевченко, Украина, 2005. [cit. 2016-04-20]. Dostupné z <<http://www.russian.kiev.ua/archives/2005/0512/051220ct01.shtml>>.
- МАРТИНОВИЧ, Г. А. *Стилистика и культура речи. Стилистически окрашенная лексика в русском языке*. [online]. Санкт-Петербург, 2006 [cit. 2016-01-24]. Dostupné z <http://lit.lib.ru/m/martinowich_g_a/03stlokrlex.shtml>.
- МЕЩЕРСКИЙ, Н. А. *История русского литературного языка*. [online]. Ленинград, 1981. 280 с. [cit. 2016-01-28]. Dostupné z <<http://ksana-k.ru/?p=74>>.
- МИХАЛЬЧЕНКО, В. Ю. *Словарь социолингвистических терминов*. [online]. Москва : Российская академия наук. Институт языкознания. Российская академия лингвистических наук. 2006. [cit. 2016-05-04]. Dostupné z <<http://sociolinguistics.academic.ru/385>>.
- ТРОЯНОВА, Т. *Антропоцентрическая метафора в русском и эстонском языках (на материале имен существительных)*. [online]. Тарту : Tartu University Press, 2003. [cit. 2016-06-14]. Dostupné z

<http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/43503/trojanova_antropo_2003.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

- ЯРЦЕВА, В. Н. *Лингвистический энциклопедический словарь*. [online]. Москва, 1990. [cit. 2016-01-10]. Dostupné z: <<http://tapemark.narod.ru/les/402b.html>>.
- *Викисловарь*. [online]. [cit. 2016-02-14 – 2016-09-22]. Dostupné z <<https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjby9zcobXPAhVIBMAKHeeyD3AQFggbMAA&url=https%3A%2F%2Fru.wiktionary.org%2F&usg=AFQjCNGhN9heg8aeZDEZN-I37dZtUXCB1g&bvm=bv.134052249,bs.1,d.bGs>>.
- *Словари и энциклопедии*. 2000-2014 [online]. [cit. 2016-02-14 – 2016-09-22]. Dostupné z <<http://dic.academic.ru/>>.
- *Стиляги*. [online]. [cit. 2016-05-04]. Dostupné z <<https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D0%B8%D0%BB%D1%8F%D0%B3%D0%B8>>.

Prameny

- ПАСТУШОК, Д. *Duty Free*. Москва, 2012, 184 с. ISBN: 978-5-9903917-1-0.
- *Реальные пацаны*. [online]. Кино-театр.ру. [cit. 2016-06-04 – 2016-20-08]. Dostupné online z: <<http://www.kino-teatr.ru/kino/movie/ros/89061/titr/>>.
- *ВКонтакте*. [online]. [cit. 2016-07-09 – 2016-20-08]. Dostupné z <<https://vk.com>>.
- *Поговорим?* [online]. Youtube.com. [cit. 2016-04-09]. Dostupné z <<https://www.youtube.com/watch?v=4qL3vd5FyLY>>.
- *Сленг школьников, понимают ли учителя*. [online]. Youtube.com. [cit. 2016-04-12]. Dostupné z <<https://www.youtube.com/watch?v=e3tWWQxDNqU>>.

- *Учим сленгу маму*. [online]. Youtube.com. [cit. 2016-04-07]. Dostupné z <<https://www.youtube.com/watch?v=ZA7dmYXtKnk>>.
- СИГАРЕВ, В. В. *Черное молоко*. [online]. 2005 [cit. 2016-01-24]. Dostupné z: <<http://vsigarev.ru/doc/moloco.html>>.
- НАКЛ, Е. *Skutečná událost*. [online]. Argo, 2013. [cit. 2016-01-17]. Dostupné z: <<http://www.emilhakl.cz/ukazky/skutečna-udalost.html>>. ISBN 978-80-257-0788-3.

Přednášky

- GAZDA, J. *Aktuální procesy v současné ruštině*. FF MU, 2016.
- CHEJNOVÁ, P. *Kapitoly z pragmatiky II*. PedF UK, 2014.
- NAZARENKO, L. PedF UK, konzultace, 2014.
- SCHNEIDEROVÁ, S. *Nauka o stylu a textu*. PedF UK, 2012.
- КРАВЧЕНКОВА, Е. А. *Русская литература*. Государственный институт русского языка им. А. С. Пушкина, 2015.
- РЕДЬКИН С. В. *Стилистика*. Государственный институт русского языка им. А. С. Пушкина, 2015.

Seznam tabulek

- Tabulka 1: *Mluvený a psaný jazyk*
- Tabulka 2: *Metaforické přenosy*
- Tabulka 3: *Tvoření lexikálních jednotek mládežnického slangu pomocí sufixace*
- Tabulka 4: *Tvoření lexikálních jednotek mládežnického slangu pomocí prefixace*
- Tabulka 5: *Sufixální způsob tvoření substantiv v románu Duty free*
- Tabulka 6: *Sufixální způsob tvoření adjektiv v románu Duty free*
- Tabulka 7: *Sufixální způsob tvoření verb v románu Duty free*
- Tabulka 8: *Prefixální způsob tvoření verb v románu Duty free*
- Tabulka 9: *Prefixálně-sufixální způsob tvoření verb v románu Duty free*
- Tabulka 10: *Sufixální způsob tvoření adverbii v románu Duty free*
- Tabulka 11: *Tvoření lexikálních jednotek v románu Duty free metaforou*
- Tabulka 13: *Tvoření lexikálních jednotek v románu Duty free zkracováním*
- Tabulka 14: *Sufixální způsob tvoření substantiv v seriálu Real'nyje pacany*
- Tabulka 15: *Sufixální způsob tvoření adjektiv v seriálu Real'nyje pacany*
- Tabulka 16: *Sufixální způsob tvoření verb v seriálu Real'nyje pacany*
- Tabulka 17: *Prefixální způsob tvoření verb v seriálu Real'nyje pacany*
- Tabulka 18: *Prefixálně-sufixální způsob tvoření verb v seriálu Real'nyje pacany*
- Tabulka 19: *Tvoření lexikálních jednotek nulovou derivací v seriálu Real'nyje pacany*
- Tabulka 20: *Sufixální způsob tvoření adverbii v seriálu Real'nyje pacany*
- Tabulka 21: *Tvoření lexikálních jednotek v seriálu Real'nyje pacany metaforou*
- Tabulka 22: *Tvoření lexikálních jednotek v seriálu Real'nyje pacany přejímáním z angličtiny*
- Tabulka 23: *Sufixální způsob tvoření substantiv užívaných v mluvené řeči*
- Tabulka 24: *Sufixální způsob tvoření adjektiv užívaných v mluvené řeči*
- Tabulka 25: *Prefixálně-sufixální způsob tvoření adjektiv užívaných v mluvené řeči*

- Tabulka 26: *Sufixální způsob tvoření verb užívaných v mluvené řeči*
- Tabulka 27: *Prefixální způsob tvoření verb užívaných v mluvené řeči*
- Tabulka 28: *Prefixálně-sufixální způsob tvoření verb užívaných v mluvené řeči*
- Tabulka 29: *Sufixální způsob tvoření adverbíí užívaných v mluvené řeči*
- Tabulka 30: *Tvoření lexikálních jednotek užívaných v mluvené řeči metaforou*
- Tabulka 31: *Tvoření lexikálních jednotek užívaných v mluvené řeči přejímáním z angličtiny*
- Tabulka 32: *Tvoření lexikálních jednotek užívaných v mluvené řeči zkracováním*
- Tabulka 33: *Příklady synonymních výrazů pojmů mládeži často užívaných*

Seznam příloh

- Příloha A: *Ukázky substandardních lexikálních jednotek na příkladech českého a ruského textu z umělecké literatury*
- Příloha B: *Tabulka substandardních výrazů v románu D. Pastuška Duty free*
- Příloha C: *Tabulka substandardních výrazů v seriálu Real'nyje pacany*
- Příloha D: *Tabulka substandardních výrazů v mluveném a psaném jazyce z vlastních materiálů a sociální sítě VKontaktě*
- Příloha E: *Výsledky dotazníkového šetření*